

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
освітньо-професійна програма «Менеджмент»
спеціальність 073 «Менеджмент»

Управління розвитком виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Одеського району Одеської області в умовах обмеженості ресурсів

здобувача вищої освіти **Баришка Олексія Дмитровича**

Науковий керівник: к.е.н., доцент
кафедри менеджменту
Бахчиванжи Людмила Анатоліївна _____

Рецензент: PhD, доцент кафедри маркетингу,
підприємництва і торгівлі Одеського
національного технологічного університету
Мільчева Вікторія Василівна

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
д.е.н., професор
_____ Галина ЗАПША
«_____» _____ 2024 р.

ОДЕСА – 2024

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра менеджменту

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри
менеджменту**

Галина ЗАПША

« ____ » _____ 2024 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА
Баришка Олексія Дмитровича

1. Тема роботи: «Управління розвитком виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Одеського району Одеської області в умовах обмеженості ресурсів»

керівник роботи: к.е.н., Бахчиванжи Л.А. затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету від “15” травня 2024 р. № 105

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 10 червня 2024 р.

3. Об'єкт дослідження: процес управління формуванням та ефективністю використання виробничого потенціалу аграрного підприємства в ринкових умовах господарювання.

4. Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних положень управління виробничим потенціалом в товаристві з обмеженою відповідальністю та прикладних аспектів управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів.

5.Перелік завдань, які потрібно розробити:

5.1. Теоретико - методичний розділ:

- розкрити економічну суть виробничого потенціалу його склад та особливості формування в товаристві з обмеженою відповідальністю;
- визначити методичні основи оцінки виробничого потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю;
- систематизувати методологічні підходи до обґрунтування системи наукового забезпечення управління виробничим потенціалом в аграрному секторі;
- обґрунтувати теоретико-методологічні засади оцінки сукупного

виробничого потенціалу та визначення системи показників ефективності його використання.

5.2. Аналітичний розділ:

- охарактеризувати стан виробничого потенціалу;
- проаналізувати ефективність використання виробничого потенціалу в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»;
- проаналізувати стан управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

5.3. Рекомендаційно-розрахунковий розділ:

- надати пропозиції з удосконалення управління формуванням виробничого потенціалу;
- запропонувати економічний механізм управління виробничим потенціалом;
- обґрунтувати ефективність заходів з підвищення ефективності управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

6.1. До теоретико - методичного розділу: Пріоритетні напрями розвитку потенціалу аграрного сектору України. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва та виробничого капіталу. Чинники формування виробничого потенціалу товариств з обмеженою відповідальністю. Модель оцінки виробничого потенціалу підприємства. Фактори формування рівня ефективності управління виробничим потенціалом. Економічний механізм управління виробничим потенціалом підприємства.

6.2. До аналітичного розділу: Земельний і трудовий потенціал ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське». Розміри виробничих ресурсів та авансований капітал, його динаміка. Склад і структура оборотних та необоротних активів. Динаміка валового збору товарних сільськогосподарських культур. Структура посівних площ. Динаміка виробництва продукції тваринництва. Рівень і динаміка врожайності основних сільськогосподарських культур, продуктивності тварин у молочному скотарстві. Фінансові результати діяльності. Рентабельність діяльності.

6.3. До рекомендаційно-розрахункового розділу: Матриця SWOT-аналізу. Шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом. Удосконалена структура управління ТОВ. Схема нормування оборотних засобів в рослинництві. Ефективність інвестиційного проєкту. Моделювання залежності варіації чистого доходу від ресурсної складової виробничого потенціалу

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: нормативно-правові документи з питань аграрного сектору, офіційні матеріали статистичної звітності, наукові і науково-популярні статті, електронні та Інтернет ресурси, фінансова звітність ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське», дані аналітичної системи YouControl та власні спостереження автора.

8. Дата видачі завдання: «01» лютого 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/ п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікацій- ної роботи	Кількість кредитів	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	01.02.24 – 15.02.24	0,2	
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	01.02.24	0,1	
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	15.02.24	0,1	
4.	Написання першого (теоретико-методичного) розділу роботи	16.02.24– 25.03.24	1	
5.	Вивчення матеріалів базових підприємств	25.03.24– 05.04.24	0,5	
6.	Написання другого (аналітичного) розділу роботи	05.04.24– 25.04.24	1	
7.	Написання третього (рекомендаційно-розрахункового) розділу роботи	25.04.24– 22.05.24	1	
8.	Написання висновків, списку літератури	22.05.24 – 27.05.24	0,3	
9.	Перевірка роботи науковим керівником	27.05.24– 4.06.24	0	
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	5.06.24 – 7.06.24	0,3	
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	8.06.24– 9.06.24	0,5	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	10.06.24	0,1	
14.	Перевірка роботи на оригінальність	10. 06.24 – 17.06.24	0	
15.	Попередній захист на кафедрі	17.06.24– 19.06.24	0,4	
16.	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.24 – 22.06.24	0	
17.	Захист кваліфікаційної роботи бакалавра	24.06.24 – 28.06.24	1,5	
	Всього		4,5	

Здобувач ОС «бакалавр» _____
 Наукова керівниця: _____

Олексій БАРИШКО
 Людмила БАХЧИВАНЖИ

РЕФЕРАТ

Баришко О.Д. Управління розвитком виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Одеського району Одеської області в умовах обмеженості ресурсів. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, 2024.

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин та формування ринку аграрної продукції в Україні актуалізує пошук нових рішень удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування і формування виробничого потенціалу. Система управління виробничим потенціалом підприємств аграрного сектора економіки має відповідати новим реаліям, демонструючи нові результати і досягнення. Зміни маркетингового середовища аграрного сектору, пов'язані з загостренням конкуренції впровадженням цифрових технологій, з глобалізацією ринків продукції, праці і капіталу, обумовлюють необхідність удосконалення менеджменту, орієнтованого на підвищення ефективності використання обмежених аграрних ресурсів.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів до управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» в умовах обмеженості ресурсів.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішувалися такі завдання:

- розкрити економічну суть виробничого потенціалу його склад та особливості формування в товаристві з обмеженою відповідальністю;
- визначити методичні основи оцінки виробничого потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю
- систематизувати методологічні підходи до обґрунтування системи наукового забезпечення управління виробничим потенціалом в аграрному секторі;
- обґрунтувати теоретико-методологічні засади оцінки сукупного виробничого потенціалу та визначення системи показників ефективності його використання;
- охарактеризувати стан виробничого потенціалу та ефективність його використання в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»;
- проаналізувати стан управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»;
- надати пропозиції з удосконалення управління формуванням виробничого потенціалу;
- обґрунтувати ефективність заходів з підвищення ефективності управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Об'єктом дослідження процес управління формуванням та ефективністю використання виробничого потенціалу аграрного підприємства в ринкових умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних положень управління виробничим потенціалом в товаристві з обмеженою відповідальністю та прикладних аспектів управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Одеського району Одеської області.

Методи дослідження. Результати дослідження отримані на основі використання таких методів дослідження: порівняльного аналізу (вивчення методологічних підходів, концепцій, розробок, пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних учених); аналізу та синтезу (оцінка динаміки, структури й ефективності зрушень в економіці досліджуваного підприємства); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків щодо аналізу сучасного стану виробничого потенціалу підприємства); економіко-математичного моделювання (побудова моделей залежності виробничого потенціалу від факторів внутрішнього середовища підприємства та прогнозування показників підвищення ефективності управління виробничим потенціалом підприємства).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що впровадження в практику управління досліджуваного підприємства та інших підприємств аграрного сектору наданих пропозицій з удосконалення управління формуванням і використанням виробничого потенціалу сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства та його конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

Зміст роботи. У першому розділі «Науково-теоретичні основи управління ефективним використанням виробничого потенціалу в товаристві з обмеженою відповідальністю» висвітлено економічну суть, склад виробничого потенціалу та особливості його формування в товаристві з обмеженою відповідальністю, обгрунтовано методичні основи оцінки сукупного ресурсного потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю, висвітлено методичні підходи до оцінки ефективності управління використанням виробничого потенціалу аграрних підприємств та напрями її підвищення.

У другому розділі «Сучасний стан управління виробничим потенціалом та ефективність його використання в умовах обмеженості ресурсів» надано організаційно-економічну характеристику та висвітлено ресурсну складову виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» здійснено аналіз результативної складової використання виробничого потенціалу підприємства, визначено ефективність управління використанням виробничого потенціалу в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

У третьому розділі «Удосконалення управління виробничим потенціалом та механізм забезпечення його ефективного використання в умовах обмеженості ресурсів» запропоновано заходи з удосконалення механізму управління формуванням виробничого потенціалу, розглянуто можливість приведення організаційної структури управління до вимог ринкової економіки на засадах маркетингового управління, запропоновано впровадження нормування засобів виробництва в практику управління виробничим потенціалом в умовах обмеженості ресурсів та представлено схему його

запровадження в рослинництві, здійснено обґрунтування ефективності заходів з удосконалення управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів.

Побудовано низку економетричних моделей (виробничих функцій) для прогнозування результативної складової виробничого потенціалу.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснена шляхом оприлюднення на Науково-практичному форумі «Розвиток агропромислового комплексу та сільських територій під час війни» (м. Одеса, ОДАУ, 29 травня 2024 р.) та публікації тез доповіді «Фінансовий потенціал аграрних підприємств та управління його використанням в умовах воєнного стану».

Кваліфікаційна робота містить 79 сторінок, 22 таблиць, 22 рисунка, 2 додатка. Перелік посилань нараховує 75 найменувань.

Ключові слова: стимулювання праці, економічне стимулювання, соціально-психологічне стимулювання, кадрова стратегія, мотивація праці, продуктивність праці.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	8
1.1. Економічна суть, склад виробничого потенціалу та особливості його формування в товаристві з обмеженою відповідальністю	8
1.2. Методичні основи оцінки сукупного ресурсного потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю	17
1.3. Оцінка ефективності управління використанням виробничого потенціалу аграрних підприємств та напрями її підвищення	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ	26
2.1 Організаційно-економічна характеристика та ресурсна складова виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»	26
2.2 Аналіз результативної складової використання виробничого потенціалу підприємства	34
2.3 Ефективність управління використанням виробничого потенціалу в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»	38
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ	45
3.1 Удосконалення механізму управління формуванням виробничого потенціалу	45
3.2. Впровадження нормування засобів виробництва в практику управління виробничим потенціалом в умовах обмеженості ресурсів	51
3.3. Обґрунтування ефективності заходів з удосконалення управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів	57
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Аграрний сектор України в умовах жорсткої конкуренції на світових ринках є однією з лідируючих сфер економіки країни за експортним потенціалом та внеском в державний бюджет. Попри складну ситуацію, пов'язану з воєнним станом і масштабною воєнною агресією, ризиками масштабних обстрілів і руйнування виробничої інфраструктури, знищення майна і готової продукції, відтоком цінних кадрів, аграрні підприємства демонструють значний рівень виживання і прагнення продовжувати підприємницьку діяльність.

Проте виживання в цих умовах прямо пов'язане з обмеженістю ресурсів, відповідно яких підприємства мають вибудовувати свою адаптаційну стратегію. З огляду на зазначене перед науковцями і практиками постає проблема науково-методичного забезпечення поступового розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств в умовах обмеженості ресурсів. Це обумовило вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету і вирішуваних завдань.

Проблема формування і розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств вирішувалась багатьма науковцями, які досліджували виробничий потенціал в цілому та окремі його складові: земельний, матеріально-технічний, трудовий, інформаційний, інноваційний, фінансовий потенціал. Проте ці питання вимагають подальшого вивчення з метою розробки рекомендацій реальним підприємствам, що функціонують на мікрорівні.

Розвиток ринкових відносин та формування ринку аграрної продукції в нашій країні актуалізує пошук нових рішень удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування і формування виробничого потенціалу. Система управління виробничим потенціалом підприємств аграрного сектора економіки має відповідати новим реаліям, демонструючи нові результати і досягнення. Зміни маркетингового середовища аграрного сектору, пов'язані з загостренням конкуренції впровадженням цифрових

технологій, з глобалізацією ринків продукції, праці і капіталу, обумовлюють необхідність удосконалення менеджменту, орієнтованого на підвищення ефективності використання обмежених аграрних ресурсів.

Для вирішення проблеми ефективного функціонування виробничого потенціалу подальші дослідження мають бути спрямовані на забезпечення ефективного виробництва аграрної продукції за рахунок високоефективного управління виробничим потенціалом підприємств аграрного сектору та на основі оптимального і збалансованого поєднання складових виробничого потенціалу та виявлення і використання наявних резервів.

Дослідженням проблеми формування та ефективності використання виробничого потенціалу аграрних підприємств на теоретичному та прикладному рівнях займалися як наукові установи [1; 62], так і провідні вчені - економісти. Серед них: Андрійчук В.Г. [2], Дибикіна О.І. [17], Іванілов О.С. [22], Кареба М.І. [23], Кожушко М.М. [27], Мацибора В.І. [41], Примак Т.О. [53], Рєпіна І.М. [56] та інші.

Дослідження з питань економіки і організації управління ресурсами підприємств останніми роками проводилися такими економістами, як: Вишневська О.М. [7], Гунченко О.В. [15], Коваль О.М. [26], Петрович Й.М. [46], Прохорова В.В. [55] та інші. Загальні питання управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств в сучасних умовах досліджують такі вчені, як Гуторов О.І. [16], Мельник Л.Г. [42], Піняга Н. [49], Потриваєва Н.В. [52], Протопова В.О. [54], Хомяков В.І. [68] та інші.

Незважаючи на широке висвітлення проблеми виробничого потенціалу в наукових публікаціях, недостатньо висвітлені питання комплексного підходу до управління ресурсним потенціалом на мікрорівні. Науково-теоретична і методична значимість дослідження виробничого потенціалу зумовили актуальність і вибір теми кваліфікаційної роботи. Вона також має велике значення і для досліджуваного підприємства, адже її усестороннє дослідження, а отже і можливість впровадження у виробничий процес підприємства, дозволить не лише покращити організацію виробництва продукції у

підприємстві, а й зумовить підвищення конкурентоспроможності як виробленої продукції, так і самого підприємства в умовах ринку.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів до управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» в умовах обмеженості ресурсів .

Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішувалися такі завдання:

- розкрити економічну суть виробничого потенціалу його склад та особливості формування в товаристві з обмеженою відповідальністю;
- визначити методичні основи оцінки виробничого потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю
- систематизувати методологічні підходи до обґрунтування системи наукового забезпечення управління виробничим потенціалом в аграрному секторі;
- обґрунтувати теоретико-методологічні засади оцінки сукупного виробничого потенціалу та визначення системи показників ефективності його використання;
- охарактеризувати стан виробничого потенціалу та ефективність його використання в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»;
- проаналізувати стан управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»;
- надати пропозиції з удосконалення управління формуванням виробничого потенціалу;
- обґрунтувати ефективність заходів з підвищення ефективності управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Об'єктом дослідження є процес управління формуванням та ефективністю використання виробничого потенціалу аграрного підприємства в ринкових умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних положень управління виробничим потенціалом в товаристві з обмеженою

відповідальністю та прикладних аспектів управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» Одеського району Одеської області.

Методологічною основою дослідження послужили діалектичний підхід та системний підхід щодо вивчення проблеми управління виробничим потенціалом аграрного підприємства, теоретичною основою - основні положення економічної теорії, теорії управління, наукові праці з проблем теорії та практики управління виробничим потенціалом, системного аналізу управління формуванням і функціонуванням виробничого потенціалу в умовах ринку та обмеженості ресурсів.

На основі застосування системного підходу обґрунтовано необхідність комплексного використання механізмів управління виробничим потенціалом, що забезпечує узгоджене функціонування його складових. Результати за підсумками роботи отримані на основі використання таких **методів дослідження**: порівняльного аналізу (вивчення методологічних підходів, концепцій, розробок, пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних учених); аналізу та синтезу (оцінка динаміки, структури й ефективності зрушень в економіці досліджуваного підприємства); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків щодо аналізу сучасного стану виробничого потенціалу підприємства); економіко-математичного моделювання (побудова моделей залежності виробничого потенціалу від факторів внутрішнього середовища підприємства та прогнозування показників підвищення ефективності управління виробничим потенціалом підприємства).

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що впровадження в практику управління досліджуваного підприємства та інших підприємств аграрного сектору наданих пропозицій з удосконалення управління формуванням і використанням виробничого потенціалу сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства та його конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом оприлюднення на Науково-практичному форумі «Розвиток агропромислового комплексу та сільських територій під час війни» (м. Одеса, ОДАУ, 29 травня 2024 р.) та публікації (у співавторстві) тез доповіді «Фінансовий потенціал аграрних підприємств та управління його використанням в умовах воєнного стану».

Інформаційним забезпеченням дослідження послужили Закони України, нормативно-правові документи Міністерства аграрної політики України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, монографії та наукові і науково-популярні статті, електронні та Інтернет ресурси, в якості первинної інформації використані фінансова та статистична звітність ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське», дані аналітичної системи YouControl та власні спостереження автора.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

1.1. Економічна суть, склад виробничого потенціалу та особливості його формування в товаристві з обмеженою відповідальністю

В умовах формування і розвитку ринкової економіки одним із важливих завдань забезпечення ефективного функціонування підприємств є сформувати їх ресурсний і виробничий потенціал, що буде запорукою перспектив стратегічного розвитку.

Поняття «потенціал» зазнало тривалої еволюції впродовж дослідження того, якими потужностями і можливостями володіє суб'єкт підприємницької діяльності. Поняття «виробничий потенціал» є важливою складовою економічного потенціалу підприємства. Для визначення його сутті необхідно спочатку з'ясувати сутність поняття «потенціал», яке по-різному інтерпретується науковцями (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Економічна інтерпретація поняття «потенціал» у наукових публікаціях

Джерело	Інтерпретація поняття «потенціал»
Хом'яков В.І. [68]	Запаси або джерела ресурсів, які можуть приведені в дію з метою забезпечення функціонування підприємства
Петрович Й.М., Будіщева І.О. [46]	Можливості або сукупність ресурсів підприємства для досягнення ним поставлених цілей
Олексюк О.І., Федонін О.С. [65]	Комплекс альтернативних варіантів розвитку соціально-економічної системи у певному середовищі господарювання з урахуванням обмежень ресурсів і факторів виробництва
Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. [9]	Потенціал має дві складові і трактується як ресурси або як можливості виробничо-економічної системи
Добикіна О.К. [17]	Виробничий потенціал – здатність виробничого підприємства продукувати результат з використанням виробничих ресурсів
Горяча О.Л. . [14].	Сукупність ресурсів виробничої системи, які необхідні для її функціонування і розвитку

Джерело: сформовано автором за матеріалами публікацій

Узагальнення цих та інших наявних у публікаціях [23; 26; 27] трактувань поняття «виробничий потенціал» дає можливість зробити висновок, що поняття виробничого потенціалу безпосередньо пов'язане з такими компонентами:

- виробнича економічна система, як володіє цим потенціалом;
- можливості виробничо-економічної системи;
- цілі функціонування виробничо-економічної системи;
- ресурси виробничо - економічної системи;
- функціонування і розвиток системи.

Виходячи із цих елементів виробничий потенціал слід трактувати як можливості виробничо-економічної системи (підприємства, фірми, компанії) досягати певних результатів функціонування і розвитку в процесі виробництва матеріальних благ і послуг, що визначаються цілями діяльності, регламентованими у статутних і програмних документах підприємства, відповідають його місії і стратегії.

Природа поняття «потенціал» може бути розкрита через його ознаки і характеристики:

- потенціал як можливості підприємства проявляється лише в процесі його використання;
- метою підприємства є забезпечувати його зростання;
- формування, використання і підвищення потенціалу - це взаємопов'язані та взаємодоповнюючі процеси.

До елементів потенціалу виробничо-економічної системи можна віднести всі його можливості, які визначають функціонування і розвиток системи. Відмінність потенціалу полягає в тому, що він бере участь у створенні нової вартості і дозволяє підприємству досягати мети його підприємницької діяльності – отримання економічного і соціального ефекту.

Аналіз позицій вчених і їх погляду на поняття виробничого потенціалу вказує на те, що головною складовою виробничого потенціалу підприємства є його ресурси, що визначатимуть кількісний вираз можливостей підприємства.

З позиції ресурсного підходу до визначення поняття виробничого потенціалу, варто провести систематизацію ресурсів з урахуванням їх впливу на можливості підприємств реалізувати свої цілі в ринкових умовах. Традиційна класифікація ресурсів поділяє їх в аграрному секторі на природно – кліматичні, біологічні, трудові, матеріальні, нематеріальні (інтелектуальні), фінансові, інформаційні, інноваційні.

У виробничому потенціалі аграрного підприємства можна виділяти також дві таких компоненти як фактори виробництва, що дають можливість здійснювати виробничу діяльність, та другий компонент - створення таких умов, за яких ці фактори виробництва відтворюються, збільшують потенціал і дають можливість підвищувати ефективність діяльності підприємства.

Перший компонент представлений в аграрному підприємстві природними (земельні ресурси), біологічними факторами (біологічними активами), засобами виробництва (знаряддя і предмети праці), трудовим потенціалом. Другу компоненту формують ті фактори виробництва, які представлені в розпорядженні підприємства і залучаються для розширеного відтворення підприємства і факторів виробництва (інформаційні, інвестиційні, фінансові, технологічні, інтелектуальні, нематеріальні. Інфраструктурні та інші складові).

До першої складової належать природний потенціал, потенціал засобів виробництва, а також потенціал праці. Другою складовою потенціалу є відтворювальний потенціал, який означає сукупність матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових та інших ресурсів, які існують у розпорядженні господарства або які можуть бути надалі залучені і використані для розширення виробництва та чинників виробництва, інші складові потенціалу; інфраструктурний потенціал та інформаційний потенціал.

Аграрні підприємства України мають досить високий природний потенціал: цінні ґрунти, сприятливі ґрунтово - кліматичні та економічні умови для розвитку і збільшення можливостей сільського господарства. При цьому,

як відзначають вчені, розвиток потенціалу аграрного сектора відіграє важливу роль у забезпеченні економічної безпеки України [64].

Пріоритетними напрямками розвитку потенціалу аграрних підприємств сьогодні є саме такі, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств на національному і зовнішньому ринках і тим самим сприяють підвищенню економічної безпеки країни, аграрного сектора на макро – та на мікрорівні (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 - Пріоритетні напрями розвитку потенціалу аграрного сектору України

Джерело: побудовано автором за матеріалами публікацій [64]

Крім перелічених на рисунку 1.1 напрямів доцільно виділити й такі напрями як впровадження концепції маркетингу, розвиток логістики та інфраструктури, що забезпечує збут продукції, природоохоронні заходи, соціальна діяльність аграрних підприємств, оптимізація трансакційних витрат в сфері обігу, розвиток комплексу просування,

При цьому в епоху нового технологічного укладу розвитку аграрного потенціалу сприяє швидкісний Інтернет, що робить менеджмент та управління виробничим потенціалом більш оперативним [59].

Одним з найбільш важливих завдань успішного розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств є забезпечення їх необхідними ресурсами і створення умови для ефективного управління їх використанням на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Сьогодні не всі аграрні виробники повністю використовують свої можливості, щоб розширене відтворення на основі збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та поліпшення її якості. Разом з тим в значній частці підприємств має місце недостатньо ефективне використання наявних виробничих ресурсів.

Отже, виробничий потенціал (можливості) аграрних підприємств щодо масштабування і розширеного відтворення виробництва в значному ступені залежать від наявності в них відповідного обсягу та якісних характеристик виробничих ресурсів. У зв'язку з цим забезпеченість підприємств виробничими ресурсами характеризує певну частину їх виробничого потенціалу - ресурсний потенціал.

Ресурси підприємства – це ті фактори, які використовуються чи залучаються ним для виробництва матеріальних благ і надання послуг.

Ресурс, як відзначає Краснокутська Н.С., являє собою компонент виробничої бази підприємства, що, з одного боку, може розглядатися відокремлено завдяки наявності певних, лише йому характерних властивостей, з іншого боку – у складі ряду компонентів, використання яких у сукупності забезпечує досягнення мети функціонування підприємства [30, с.288].

Термін потенціал має, як вже відзначалось, ресурсну складову, але якщо мати на увазі під потенціалом можливості. То це вже в більшій мірі стосується самого підприємства. Тому в понятті потенціалу слід виділяти й суб'єктну складову. У науковій літературі відзначається про потенціал щодо забезпечення потенціалу не лише підприємств, а й конкурентоспроможності товарів, бізнесу [74].

У науковій літературі широко представлені методичні засади вивчення і відтворення виробничого потенціалу. Як зазначає Матвеев П., такі підходи

мають виходити з того, що механізм відтворення потенціалу підприємств має забезпечити «стійке функціонування і розвиток підприємства» [40].

Розмір виробничого потенціалу з огляду на ресурсну складову в його основі залежить від наявності ресурсів кожного виду. Збарський В.К. та Мацибора В.І. визначають ресурсний потенціал аграрного підприємства як сукупність всіх видів взаємопов'язаних ресурсів [21, с.43], що вимагає розгляду складу виробничого потенціалу в розрізі окремих видів ресурсів, адже ресурси слід розглядати в якості матеріально-речової основи виробничого потенціалу, до якої додаються можливості підприємства в результаті його використання.

Можливості підприємства як складова його виробничого потенціалу кількісно характеризують виходом продукції на одиницю наявних ресурсів за умови раціоналізації і оптимізації їх використання.

Дослідники питань виробничого потенціалу, зокрема Топіха І.Н., відзначали, що виробничий потенціал вимірюється через обсяги валової продукції на одиницю площі сільськогосподарських угідь, тому цей показник об'єктивно формується як результат господарської діяльності за умови раціонального використання ресурсів [61, с.61].

Економісти - аграрники виділяють різні ресурси у складі ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Так, наприклад, майже всі вчені до складу ресурсного потенціалу підприємств відносять основний та оборотний капітал, нематеріальні активи та персонал підприємства, проте Гетьман О.О. та Шаповал В.М. [10] ще відносять інвестиційні ресурси, Топіха І.Н. – матеріально-технічну базу та фінансові ресурси [61], Мельник Л.Г. – природні фактори [42], Андрійчук В.Г. – земельні ресурси, авансований і власний капітал, інвестиційні ресурси [2], Іванілов О.С. – фінансові та інвестиційні ресурси [22] тощо.

Отже, враховуючи вище зазначене, до складу ресурсного потенціалу можна віднести: земельні, трудові, матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси.

Земля у аграрному виробництві, як загальноновизнано економічною наукою, - головний засіб виробництва і важливий чинник потенціалу підприємства і його розвитку. Земельні ресурси в аграрному виробництві представлені площею сільськогосподарських угідь, є важливим ресурсом у складі земельного банку господарства. Завдяки земельним ресурсам, що з одного боку є предметом праці, з іншого – знаряддям праці, поєднуються між собою засоби виробництва (основні і оборотні), завдяки робочій силі у єдине ціле.

Земельні ресурси – унікальний засіб виробництва, а родючість ґрунту суттєво впливає на виробничий потенціал і ця диференціація ґрунтів вимагає якісної оцінки, що у вартісному виразі відбувається у вигляді нормативної грошової оцінки [18].

Особливе місце серед ресурсів аграрного підприємства займають трудові ресурси, що в підприємстві втілюються в кадровий чи трудовий потенціал і визначають у сукупності зі знаннями і кваліфікацією розмір людського капіталу. Як зазначає Покропивний С.Ф. трудові ресурси підприємства у певній сфері діяльності формуються з урахуванням освіти, фізичних та психофізіологічних властивостей і здібностей, що також прямо впливає на величину виробничого потенціалу і визначає можливості підприємства [51, с.79].

Трудові ресурси є основним ресурсом, який продукує основний продукт і додатковий, створює валовий і чистий прибуток [53, с.100].

Управління трудовим потенціалом має враховувати класифікацію персоналу підприємства за різними класифікаційними ознаками, представленими на рисунку 1.2.

Класифікація працівників за кваліфікаційним рівнем базується на їхніх можливостях виконувати роботи відповідної складності, що, безумовно, накладає свій відбиток на виробничий потенціал підприємства. Виробничий потенціал в значній мірі залежить від освіти і практичного досвіду персоналу. Необхідно враховувати також й відношення до власності на майно підприємства і участь в управлінні підприємством.

Рисунок 1.2 - Класифікація персоналу підприємств

Джерело: сформовано за даними публікацій [68; 2; 41]

Земельний потенціал може бути реалізованим за наявності засобів виробництва (знарядь і предметів праці), вартісний вираз яких формує виробничий капітал підприємства (рис. 1.3.)

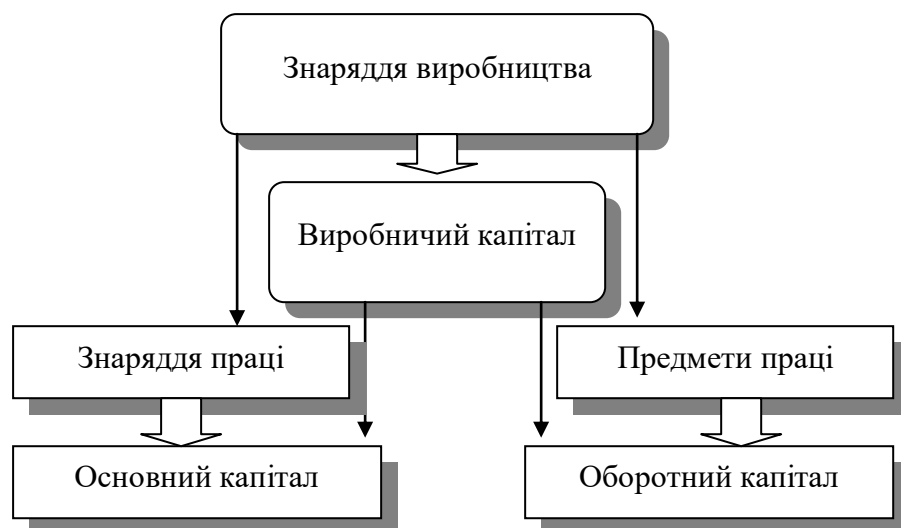

Рисунок 1.3 - Склад і взаємозв'язок засобів виробництва та виробничого капіталу

Джерело: сформовано автором на основі узагальнення матеріалу публікацій [2; 41; 68]

Оборотний капітал, як складова виробничого капіталу, за джерелами походження поділяють на власний та позиковий, співвідношення між якими визначає фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Виробничий потенціал підприємства та його оцінка вимагають нормування оборотних засобів, що обумовлює їх поділ на нормовані і ненормовані (рис. 1.4).

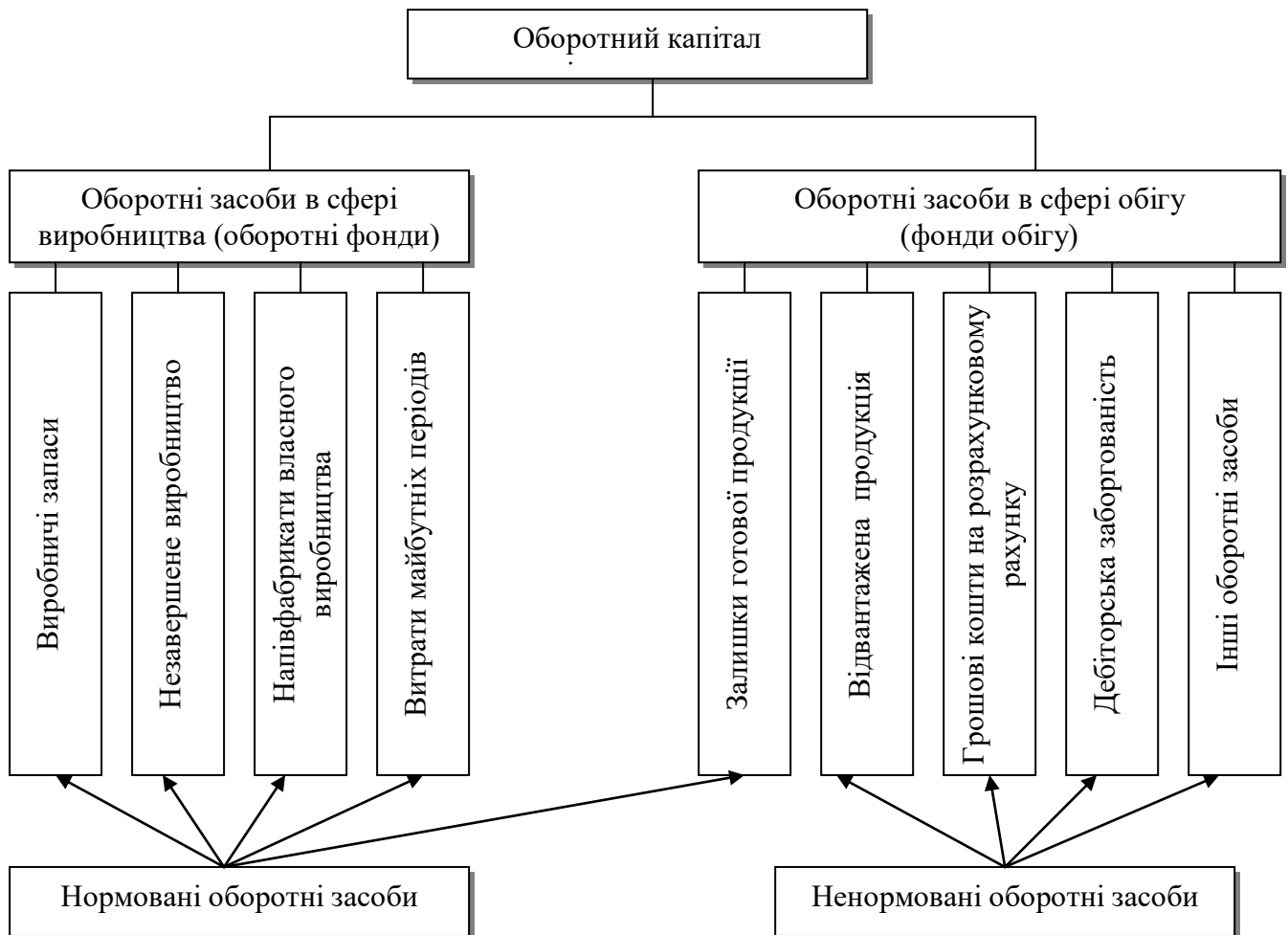

Рисунок 1.4 - Елементний склад оборотного капіталу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі узагальнення матеріалу публікацій [2; 41; 68]

У сучасних умовах важливу роль у формуванні можливостей підприємств відіграють нематеріальні активи, які забезпечують підприємству економічну вигоду. До їх складу включають програмне забезпечення, гудвіл, сорти рослин і породи тварин, ноу-хау, бази знань, бази даних, патенти, винаходи тощо.

В процесі діяльності підприємства мають місце грошові потоки, що генерують фінансові ресурси – ще одна важлива складова виробничого потенціалу, яка призначена для покриття зобов'язань та здійснення платежів.

Таким чином, узагальнюючи склад виробничого потенціалу підприємства, можна констатувати, що він уявляє собою складну систему, що формується як взаємозв'язок земельних, трудових, матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових ресурсів, що не тільки взаємопов'язані, а й взаємообумовлені у своїй єдності і взаємозв'язку та функціонують і використовуються в управлінні підприємством як можливості для досягнення ним його стратегічних цілей відповідно проголошеної місії і встановлених завдань.

1.2. Методичні основи оцінки сукупного ресурсного потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю

Аграрні підприємства, виробничий потенціал яких формує потенціал аграрного сектора, суттєво відрізняються за організаційно-правовими формами, що накладає свій відбиток на регулювання формування майна і капіталу підприємств і, відповідно, на виробничий потенціал підприємства. Методичні засади оцінки ресурсного потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю мають свої особливості. В першу чергу вони визначаються особливостями створення підприємства, формуванням його майна і власного капіталу. Щодо товариств з обмеженою відповідальністю, які функціонують в аграрному секторі, можна відзначити наступні:

- створюється групою осіб для спільного ведення сільського господарства, виробництва і переробки сільськогосподарської продукції шляхом об'єднання майна і земельних паїв;
- майно формується з внесків учасників, кожний з яких має свою частку, відповідно якої розподіляється прибуток;

- земельний банк формується з власних паїв, земельних ділянок у власності підприємства і засновників та оренди земельних паїв;
- з огляду на наявність декількох засновників, які несуть обмежену відповідальність в розмірі внесу в зареєстрований капітал, доступ до кредитних ресурсів є обмеженим;
- власний капітал формується як сукупність зареєстрованого капіталу, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку;
- трудовий потенціал формується з найманого персоналу, оскільки засновники не обов'язково мають працювати в підприємстві.

Виробничий потенціал товариства з обмеженою відповідальністю можна охарактеризувати низкою відмінних ознак (рис. 1.5).

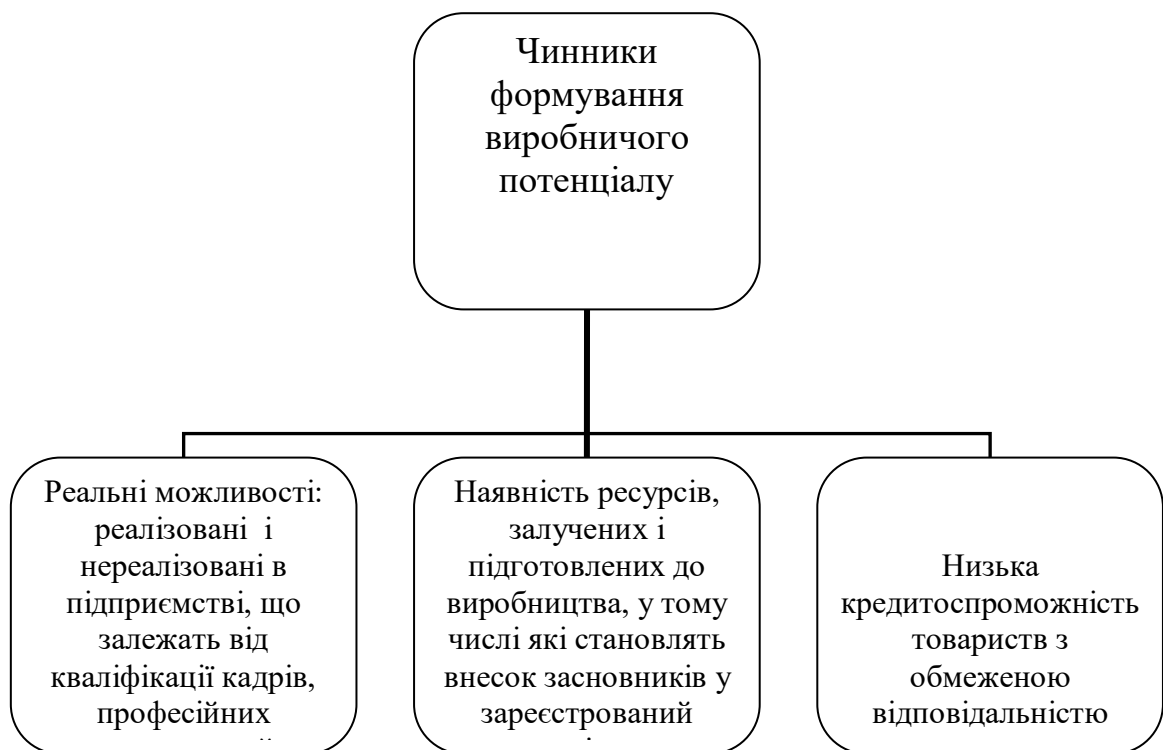

Рисунок 1.5 - Чинники формування виробничого потенціалу товариств з обмеженою відповідальністю

Джерело: сформовано автором

Узагальнюючи дані про основні складові виробничого потенціалу та його характерні риси, можна сформувати модель оцінки виробничого потенціалу підприємства (рис. 1. 6).

Рисунок 1.6 - Модель оцінки виробничого потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором

Особливістю аграрного товариства з обмеженою відповідальністю є те, що часто вони є диверсифікованими за основною діяльністю, що вимагає окремої оцінки виробничого потенціалу рослинництва і тваринництва. У рослинництві має оцінюватись потенціал з виробництва продукції зернових і зернобобових, технічних культур, овочевих та кормових культур. У тваринництві відповідно виробничий потенціал скотарства, свинарства, птахівництва, вівчарства тощо. Наприклад, у рослинництві виробничий потенціал буде визначати площа ріллі та якість ґрунтів, сільськогосподарські машини, машинно-тракторний і комбайновий парк, насіння, добрива, засоби захисту рослин, кадри рослинництва. У тваринництві – довгострокові та поточні біологічні активи (сільськогосподарські тварини основного стада і продуктивні тварини), будівлі та споруди ферм, обладнання, кормові ресурси, засоби захисту тварин і ліки, кадри тваринництва.

Для оцінки сукупного ресурсного потенціалу виникає необхідність звести всі складові ресурсів до єдиного виду, що уявляється можливим здійснити у вартісному виразі. Методичні рекомендації щодо визначення

ресурсного потенціалу сільського господарства передбачають грошову оцінку кожного виду виробничих ресурсів і розрахунок їхньої сукупної вартості в господарстві [7, с.49].

Величина виробничого потенціалу аграрного підприємства за ресурсною складовою може бути розрахована за наступною методикою:

$$\text{СРП} = \text{ГОзр} + \text{К осн.} + \text{К обор.} + \text{ГО тр.р.} \quad (1.1)$$

де СВП – сукупний виробничий потенціал господарства, грн;

ГОзр – грошова оцінка земельних ресурсів, грн;

Кос і Коб – основний та оборотний капітал, грн;

ГО тр. Р. – грошова оцінка трудових ресурсів, грн. [18, с.44-45].

З огляду на те, що основний і оборотний капітал оцінюють у вартісному виразі і зазначають ці показники у балансі фінансової звітності підприємства, то ці складові формули виробничого потенціалу не складно врахувати.

Грошова оцінка земельних ресурсів теж регламентується встановленою методикою відповідно до нормативної оцінки, яка залежить від кадастрового району розташування підприємства та враховує рентний дохід. Грошова оцінка трудового потенціалу може визначатись за різними варіантами. Одним із них є підхід з використанням капіталізованого фонду оплати праці. Таким чином, приведення всіх складових виробничого потенціалу за ресурсною складовою до вартісного виразу дасть уяву про сукупний потенціал підприємства та той його розмір, який дасть уяву про його обмеження.

Оцінка сукупного виробничого потенціалу аграрного підприємства дає можливість здійснювати порівняльний аналіз підприємств галузі як за абсолютним значенням показника виробничого потенціалу, так і за відносною величиною, що буде характеризувати ресурсозабезпеченість, і за структурою ресурсного потенціалу. Цей показник можна також рекомендувати як інтегральний показник для узагальнюючої оцінки ресурсозабезпеченості та і можливостей підприємства щодо досягнення певних результатів діяльності.

1.3. Оцінка ефективності управління використанням виробничого потенціалу аграрних підприємств та напрями її підвищення

Управління виробничим потенціалом підприємства вирішує дуже широке коло питань і проблем підприємства як в цілому на рівні підприємства, так і за окремими складовими виробничого потенціалу. У загальному вигляді алгоритм оцінки ефективності управління використанням виробничого потенціалу має такий вигляд:

1. оцінка ефективності діяльності підприємства в цілому;
2. оцінка ефективності управління використанням сукупного виробничого потенціалу;
3. оцінка ефективності управління використанням обмежених ресурсів підприємства (земельних ресурсів, трудових ресурсів, основного і оборотного капіталу, фінансових ресурсів).

Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом дозволяє визначити або виявити фактори раціонального використання виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів підприємства [63].

Для оцінки ефективності управління використанням виробничого потенціалу необхідно забезпечити методичні засади, основою яких має стати система показників та методи аналізу. В умовах товарно-грошових відносин перевага віддається вартісним показникам. Таким чином, якщо ефективність визначається відношенням результату (ефекту) до спожитих або застосованих ресурсів, то обидві ці складові повинні мати вартісний вираз. На рисунку 1.7 представлені показники, результативної та ресурсної складової виробничого потенціалу, співвідношення між якими дозволяє оцінити рівень економічної ефективності управління виробничим потенціалом.

В якості ефекту може бути використаний показник кінцевої продукції, валової продукції, чистого доходу від реалізації, валового і чистого прибутку, показник соціальної відповідальності. Вартісні показники ефективності управління використанням ресурсного потенціалу аграрного виробництва

мають включати показники ефективності управління використанням окремих видів виробничих ресурсів, які поділяють на прямі та обернені.

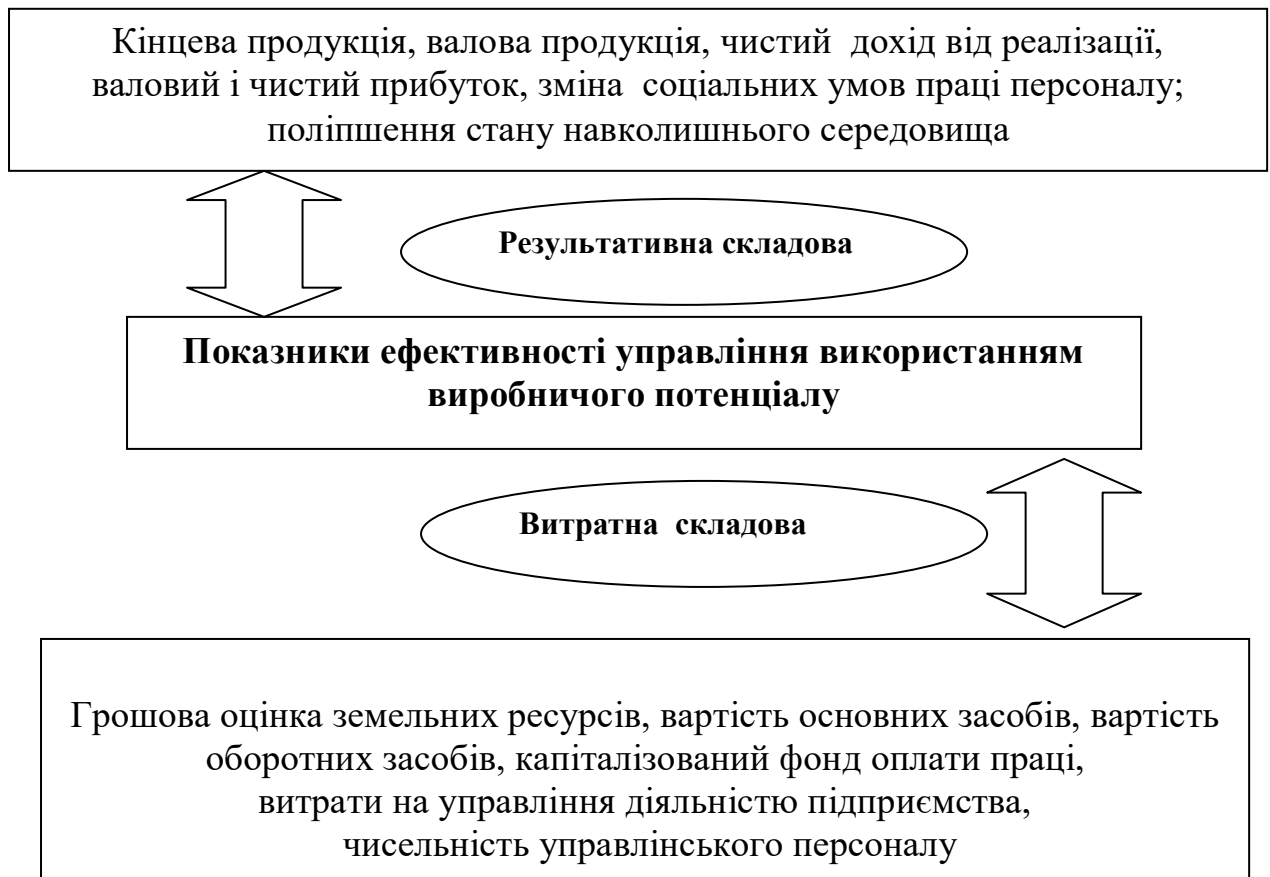

Рисунок 1.7 - Фактори формування рівня ефективності управління виробничим потенціалом

Джерело: побудовано автором

Для кожного виду ресурсів можуть бути рекомендовані свої показники:

- для земельного потенціалу – землевіддача, землемісткість;
- для основних засобів - віддача основних засобів, місткість виробництва за основними засобами;
- для оборотних засобів - віддача оборотного капіталу (коефіцієнт оборотності), місткість виробництва за оборотними засобами;
- для матеріальної складової оборотного капіталу (предметів праці) – матеріаловіддача, матеріаломісткість;

– за трудовим потенціалом – зарплатовіддача за сукупним фондом оплати праці, зарплатовіддача за фондом оплати праці управлінського персоналу та обернені показники - зарплато місткість.

Для сукупного виробничого капіталу (основних і оборотних засобів) рекомендуються показники норми прибутку, що слід визначати в розрізі окремих показників прибутку: за валовим і чистим прибутком.

Від багатьох чинників, особливо від рівня ресурсозабезпеченості, залежить економічна ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Розвиток сільського господарства на основі концепції виробничих ресурсів зумовлює збільшення виробництва продукції і підвищення його ефективності. При підвищенні ресурсозабезпеченості сільськогосподарських підприємств порівняно високими темпами зростає виробництво валової продукції.

Показники ефективності управління виробничим потенціалом за окремими видами ресурсів мають бути доповнені показниками, визначеними за показником сукупного виробничого потенціалу. Загальна схема визначення такого прямого показника має наступний вигляд (1.2):

$$\text{Еф. упр. в.п.} = \text{Ефект (Результат)} : \text{СВП}, \quad (1.2)$$

де Еф. упр. в.п. – ефективність управління виробничим потенціалом;
Ефект (Результат) - результативний показник управлінської діяльності;
СВП - сукупний виробничий потенціал.

Всі перелічені показники ефективності управління виробничим потенціалом: визначені в розрізі окремих ресурсів та визначені за сукупним виробничим потенціалом дозволять вчасно давати оцінку досягнутого рівня ефективності та розробляти заходи з його підвищення.

Структура перелічених показників ефективності управління виробничим потенціалом підприємства та їх результативна і ресурсна складова дозволяє виявити основні напрями підвищення ефективності управління та сформулювати його економічний механізм (рис. 1.8).

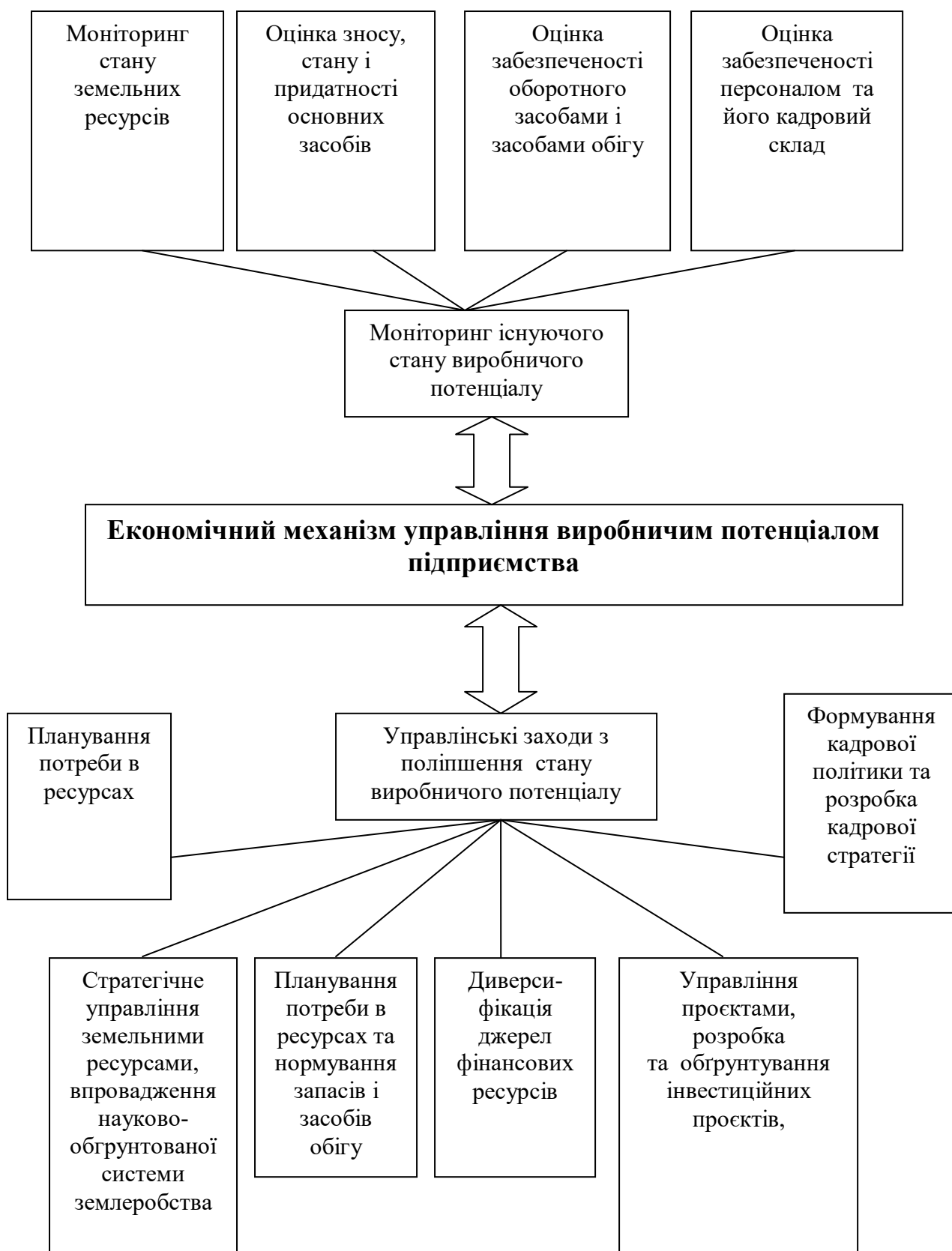

Рисунок 1.8 – Економічний механізм управління виробничим потенціалом підприємства

Джерело: побудовано автором

Економічний механізм управління виробничим потенціалом, як представлено на рисунку 1.9, має дві складові: перша стосується оцінки стану виробничого потенціалу і виявлення можливостей підприємства, друга – охоплює напрями поліпшення стану ресурсного потенціалу, відтворення ресурсів підприємства, стратегічне планування, формування системи фінансового менеджменту, кадрового управління, розробки інвестиційних проєктів.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ

2.1. Організаційно-економічна характеристика та ресурсна складова виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Сучасний стан управління ресурсним потенціалом досліджувався на прикладі товариства з обмеженою відповідальністю сільськогосподарського товариства «Агрофірма «Петродолинське» Одеського району Одеської області.

Природні умови Одеського району Одеської області з позиції їх відповідності завданням аграрного виробництва є цілком сприятливими, дозволяють вирощувати значну кількість традиційних для України сільськогосподарських культур і займатись тваринництвом, що цілком реалізується в даному приміському районі, де функціонує значна кількість агропромислових підприємств різних розмірів та організаційно-правових форм господарювання. Одним із таких підприємств є товариство з обмеженою відповідальністю СТОВ «Агрофірма «Петродолинське». Територія розташування товариства та його виробничі потужності знаходяться в с. Петродолина на відстані 32 км від обласного центру м. Одеса. Умови для здійснення сільського господарства залежать від природно-кліматичного району, де розташована територія господарства.

Місце розташування товариства СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» відноситься до другого центрального агрокліматичного району, який характеризується відносно теплою і короткою та малосніжною зимою, а також недостатньо вологим і довгим літом.

За фізико-географічним районуванням територія ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» входить до Причорноморської низовини. Рельєф, який

також суттєво впливає на стан і умови ведення сільського господарства, на території досліджуваного підприємства рівнинно-хвилястий.

Виходячи із організаційно-правової форми господарювання, досліджуване підприємство є товариством з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарським підприємством, вищим органом управління якого є Загальні збори учасників. У період між скликанням зборів підприємство очолює директор, який здійснює управління поточною діяльністю підприємства.

Товариство з обмеженою відповідальністю СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» є юридичною особою та створено у процесі здійснення аграрної і земельної реформи. Статус товариства СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» отримало у березні 2000 року, коли стало правонаступником колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) «Петродолинське».

Підприємство засноване чотирма учасниками (табл. 2.1), основним бенефіціаром товариства є його теперішній директор Матуляк Д.А.

Таблиця 2.1 - Засновники і члени ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Член товариства – засновник	Частка внеску у зареєстрований капітал, %	Сума внеску, грн
Матуляк Д.А.	65	29900
Матуляк А.Д.	14	6440
Фізор Л.Д.	14	6440
Лузгін В.В.	7	3200

Джерело: сформовано за даними платформи youcontrol

На даний час ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» має правове забезпечення і установчі документи: засновницький договір, Статут товариства, керується у своїй діяльності Господарським кодексом України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», Податковим кодексом України, Земельним кодексом України. В умовах ринку і функціонування ринкового механізму, елементом якого є конкуренція керується положеннями Закону України «Про захист від

недобросовісної конкуренції».

В ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» у землекористуванні перебуває понад 3 тис. га земельних угідь, представлених площею ріллі, що відводиться під посіви сільськогосподарських культур (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Земельний потенціал ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.
Площа с.г. угідь, га	2633	3131	3088,5	455,5
- з них рілля, га	2625	3126	3087	462,0
- багаторічні насадження (ягідники)	8	5	1,5	-6,5

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

У складі сільськогосподарських угідь підприємства є багаторічні насадження (ягідники, представлені насадженнями суниці), площа яких поступово скорочується і трансформується в рілля, що за цим видом ягідної культури не вимагає значних інвестицій. Зростання земельного банку підприємства за три роки обумовлено приєднанням земельних паїв, зданих в оренду підприємству власниками, які самостійно не можуть вести ефективну діяльність або передали свої паї від неефективних орендарів в оренду ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське».

Трудовий потенціал в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» нараховує станом на 2022 р. 172 працівника, з яких 165 зайняті в сільськогосподарському виробництві (табл. 2.3).

Як демонструють дані таблиці, має місце негативна динаміка чисельності працюючих, зокрема й зайнятих в сільськогосподарському виробництві. Особливо значними темпами відбулось скорочення чисельності працівників в галузі тваринництва, що у свою чергу обумовило зростання у 2022 році частки працівників рослинництва з 64,9 до 69,1 %. При цьому прямі витрати на оплату праці за три роки зросли на 658 тис. грн, що обумовлено зростанням мінімального рівні оплати праці та підвищенням рівня продуктивності праці в

наслідок того, що зростає навантаження на 1 працівника через скорочення персоналу основної діяльності.

Таблиця 2.3 – Трудовий потенціал ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.
Середньорічна чисельність працівників, осіб	200	171	172	-28
- з них зайнято у сільськогосподарському виробництві, у тому числі:	194	163	165	-29
- в рослинництві	126	113	114	-12
- в тваринництві	72	52	52	-20
Питома вага до загальної чисельності працівників, %				
- зайнятих у сільському господарстві	97,0	95,3	95,9	-1,1
- зайнятих у рослинництві	64,9	69,3	69,1	4,1
- зайнятих у тваринництві	57,1	46,0	45,6	-11,5
Прямі витрати на оплату праці	8616	8721	9274	658

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Трудові ресурси підприємства, зокрема адміністративно-управлінський персонал - висококваліфіковані кадри, всі фахівці – управлінці мають вищу освіту і постійно підвищують кваліфікацію.

Виробничий потенціал підприємства за ресурсною складовою включає і вартісний вираз засобів виробництва: знарядь праці (складової необоротних активів) та предметів праці (складової оборотних активів). Розглянемо наявність в підприємстві цих складових виробничого потенціалу (табл. 2.4).

Показники таблиці 2.4 демонструють високу позитивну динаміку зростання виробничих засобів та авансованого в діяльність підприємства капіталу, сума якого за 5 років зросла у 1,5 рази. Менш повільними темпами зростає наявність основних засобів (за залишковою вартістю). Їх наявність зросла на 18,7 % за 5 років. У 1,5 рази зросла вартість оборотних засобів та засобів обігу (оборотних активів).

Активи підприємства формуються за рахунок власного, позичкового та залученого капіталу, що відображаються у фінансовій звітності підприємства. показники якої аналізувались за даними фінансової звітності підприємства

(додаток А). В ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» основним джерелом формування активів є власний капітал, сума якого за 5 років зросла на 52,7 %.

Таблиця 2.4 - Розміри виробничих ресурсів та авансований капітал ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	2019 р.	2020 р.	2 021 р.	2 022 р.	2 023 р.	2023 р. до 2019 р., %
Середньорічна вартість, тис. грн						
Авансований капітал (баланс)	149680	156390	173306	198610	228645	152,7
Необоротні активи	75361	82340	91626	99218	113161	150,2
Основні засоби	41951	42042	42585	42432	49806	118,7
Оборотні активи	74319	76051	81680	99393	115485	155,4
Власний капітал	140838	149523	164338	188850	215038	152,7
Питома вага власного капіталу у авансованому	94,1	95,6	94,8	95,1	94,0	x

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності

Наочно виявлену тенденцію авансованого капіталу підприємства демонструє лінійний тренд, представлений на рисунку 2.1.

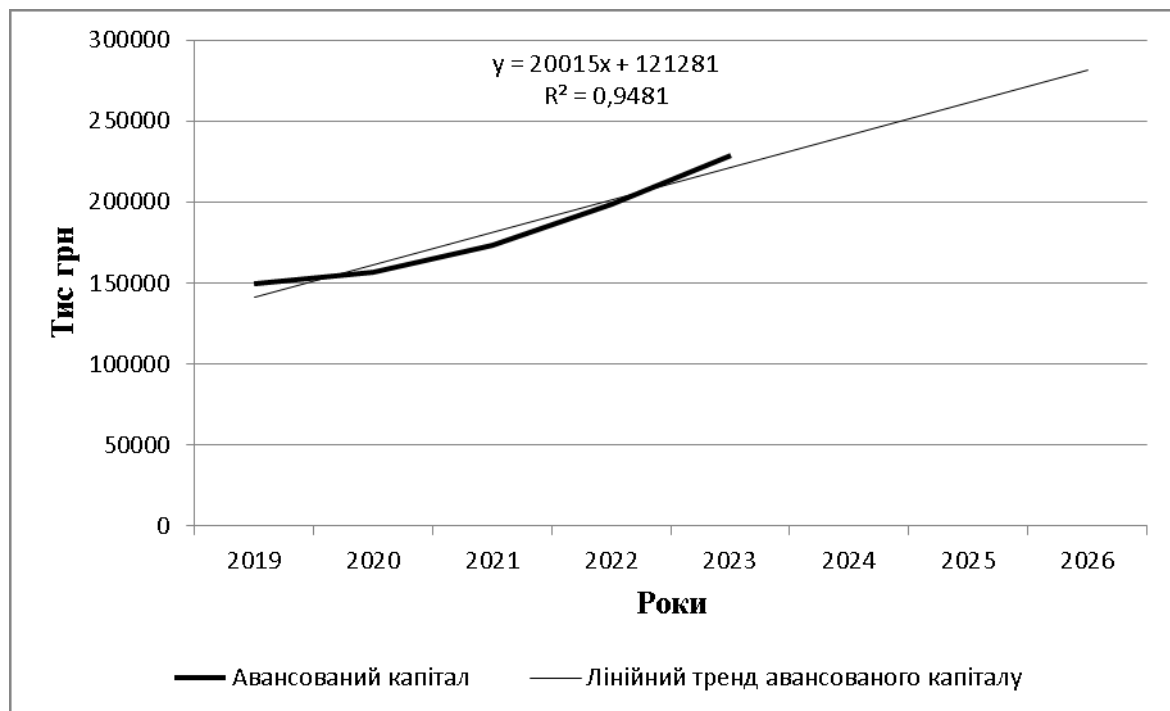

Рисунок 2.1 - Динаміка авансованого капіталу ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності

Оскільки фактичні показники динаміки (темпи зростання і темпи приросту) авансованого капіталу вказують на рівномірне зростання даного показника, було застосовано лінійний тренд, представлений на лінійному графіку за допомогою інструменту програми Excel. Коефіцієнт R^2 свідчить про високий ступінь значущості параметрів лінійного тренду, що дозволяє використовувати його для аналізу динаміки даного показника.

Параметр лінійного тренду (рис. 2.1) вказує на те, що в середньому щороку авансований капітал підприємства зростає на 20015 тис. грн, що дозволяє високо оцінити потенціал підприємства щодо подальшого економічного зростання.

Проведений аналіз вказує на те, що підприємство має достатній виробничий потенціал для забезпечення ефективної діяльності у сфері сільського господарства. Однак для ефективного поєднання земельного і трудового потенціалу та ефективного використання авансованого капіталу, підприємство має бути забезпеченим сучасними і надійними засобами виробництва і предметами праці.

Понад 50% авансованого капіталу в підприємстві припадає на оборотні активи. Розглянемо які складові елементи формують оборотні активи підприємства і яке співвідношення має в їх складі між оборотними засобами і засобами обігу (табл. 2.5).

У складі оборотних активів підприємства переважають запаси, на які припадає понад 58 % загальної суми оборотних активів. Тобто понад 62 млн грн перебуває в кругообігу на стадії запасів і оборотність засобів виробництва внаслідок цього уповільнюється. Другу позицію за питомою вагою у складі оборотних активів займають поточні біологічні активи (посіви однорічних сільськогосподарських культур, молодняк тварин на відгодівлі), на які у 2022 році припадало 18%, а у 2023 році їх частка зросла до 21,8 %. Це свідчить про зростання площі посівів та справедливої ціни (ціни на активному ринку) на продукцію сільськогосподарських культур і сільськогосподарських тварин. Щодо засобів обігу - вони представлені в підприємстві готовою продукцією,

дебіторською заборгованістю, готівкою, коштами на рахунках у банку.

Таблиця 2. 5 – Склад і структура оборотних активів ТОВ «СТОВ
«Агрофірма «Петродолинське»

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	відсоткових пунктів
Запаси	48429	59,3	57737	58,1	62571	54,2	14142	-5,1
виробничі запаси	20945	25,6	27093	27,3	31307	27,1	10362	1,5
незавершене виробництво	7599	9,3	10703	10,8	12336	10,7	4737	1,4
готова продукція	19885	24,3	19942	20,1	18928	16,4	-957	-8,0
Поточні біологічні активи	12816	15,7	17883	18,0	25219	21,8	12403	6,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13069	16,0	15871	16,0	14757	12,8	1689	-3,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	1505	1,5	769	0,7	769	0,7
Інша поточна дебіторська заборгованість	457	0,6	203	0,2	184	0,2	-273	-0,4
Гроші та їх еквіваленти	117	0,1	143	0,1	4776	4,1	4659	4,0
готівка	2	0,0	3	0,0	38	0,0	36	0,0
рахунки в банках	116	0,1	140	0,1	4739	4,1	4623	4,0
Витрати майбутніх періодів	5440	6,7	6051	6,1	7209	6,2	1769	-0,4
Усього оборотних активів	81680	100,0	99393	100,0	115485	100,0	33805	0,0
Баланс	173306	x	198610	x	228645	x	55340	0,0
Питома вага оборотних активів у балансі	x	47,1	x	50,0	x	50,5		3,4

Джерело: розраховано автором за даними платформи Youcontrol [75]

Щодо дебіторської заборгованості, то її частка є типовою для сучасних

підприємств, у 2021 - 2022 роках вона становила 16%, у 2023 є році її частка знизилась до 12,8 %.

Розглянемо склад і структуру необоротних активів ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» (табл. 2.6).

Таблиця 2. 6 – Склад і структура необоротних активів ТОВ «СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	відсоткових пунктів
Нематеріальні активи:								
- залишкова вартість	944	1,0	2342	2,4	2365	2,1	1421	1,1
- первісна вартість	944	1,0	2340	2,4	2812	2,5	1868	1,5
- накопичена амортизація	0	0,0	148	0,1	447	0,4	447	0,4
Незавершені капітальні інвестиції	32943	36,0	35652	35,9	36858	32,6	3915	-3,4
Основні засоби:								
- залишкова вартість	42585	46,5	42432	42,8	49806	44,0	7221	-2,5
- первісна вартість	80282	x	86320	x	101427	x	21146	2,0
- знос	37697	x	43888	x	51622	x	13925	4,5
Довгострокові біологічні активи	15155	16,5	18942	19,1	24132	21,3	8978	4,8
Усього необоротних активів	91626	100,0	99218	100,0	113161	100,0	21535	0,0
Баланс	173306	x	198610	x	228645	x	55340	0,0
Питома вага необоротних активів у балансі	x	52,9	x	50,0	x	49,5	x	-3,4

Джерело: розраховано автором за даними платформи Youcontrol [75]

У товаристві має місце позитивна динаміка необоротних активів, вони займають другу половину авансованого капіталу поряд з оборотними активами. У складі необоротних активів у 2022 р. 42,8 %, а у 2023 році - 44 % припадає на основні засоби за залишковою вартістю. Позитивним є зростання

частки довгострокових біологічних активів, що свідчить про зростання виробничого потенціалу у галузі тваринництва.

Значна частка необоротних активів в підприємстві припадає на незавершені капітальні інвестиції – 35,9 % у 2022 році та має місце зменшення до 32,6 % у 2023 році.

Таким чином, в підприємстві сформовано достатню складову виробничого потенціалу, представлену знаряддями і предметами праці.

2.2. Аналіз результативної складової використання виробничого потенціалу підприємства

Виробничий потенціал підприємства визначається не лише наявністю ресурсного потенціалу, а й спроможністю використовувати його для досягнення цілей діяльності, тобто отриманим результатом виробничої діяльності, де наявний потенціал використовується. Для оцінки результативної складової виробничого потенціалу та того, на скільки підприємство його використовує, розглянемо обсяги виробництва продукції підприємства.

В ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» мають місце два види економічної діяльності: вирощування сільськогосподарських культур (галузь рослинництва) та догляд за сільськогосподарськими тваринами (галузь молочного скотарства). Розглянемо обсяги виробництва продукції основних товарних культур в товаристві (табл. 2.7), представлені у статистичній звітності підприємства (додаток Б).

У складі вирощуваних товарних культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» представлені зернові, овочеві та технічні культури. Для потреб тваринництва вирощуються кормові культури, які не мають товарного значення.

Дані таблиці 2.7 демонструють позитивну динаміку виробництва за три роки досліджуваного періоду. У 2022 році мали місце більш сприятливі умови для вирощування сільськогосподарських культур, ніж у 2020 році, але дещо

гірша ситуація, ніж у 2021 і, відповідно, це позначилось на результативних показниках галузі рослинництва. Так, виробництво зерна порівняно з 2020 роком зросло у 1,9 рази.

Таблиця 2.7 - Динаміка валового збору товарних сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники	2 020 р.	2 021 р.	2 022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Зернові і зернобобові культури, всього	28417	73218	54103	у 1,9 рази більше
в т.ч. озима пшениця	16264	48364	19836	122,0
кукурудза на зерно	4255	12428	24737	у 5,8 рази більше
ячмінь озимий	5500	11070	5448	99,1
горох	1983	-	2459	124,0
соняшник	2220	4253	8632	у 3,9 рази більше
ріпак озимий	1800	-	1808	100,4
з них помідори	981	2627	5436	у 5,5 більше

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Особливо стрімкими темпами зросло виробництво зерна кукурудзи, на 22 % - зерна озимої пшениці. Суттєво зросли й обсяги виробництва насіння соняшнику. Основна овочева культура в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» - традиційно помідори, виробництво яких зросло у 5,5 разів.

Наочно виявлена тенденція валового збору продукції основних товарних сільськогосподарських культур представлена на рисунку 2.2. Виявлені тенденції вказують на те, що в досліджуваній динаміці валовий збір зернових в цілому, пшениці та ячменю досяг максимуму у 2021 році. Щодо ярих культур: кукурудзи на зерно, соняшника та овочевих культур максимум було досягнуто у 2022 році.

В цілому ж виявлена тенденція вказує на все ще стійку залежність обсягів виробництва продукції рослинництва від погодно-кліматичних умов і в меншій мірі від інтенсивності виробництва. Це у свою чергу буде позначатись на фінансових результатах діяльності підприємства та ефективності використання його виробничого потенціалу.

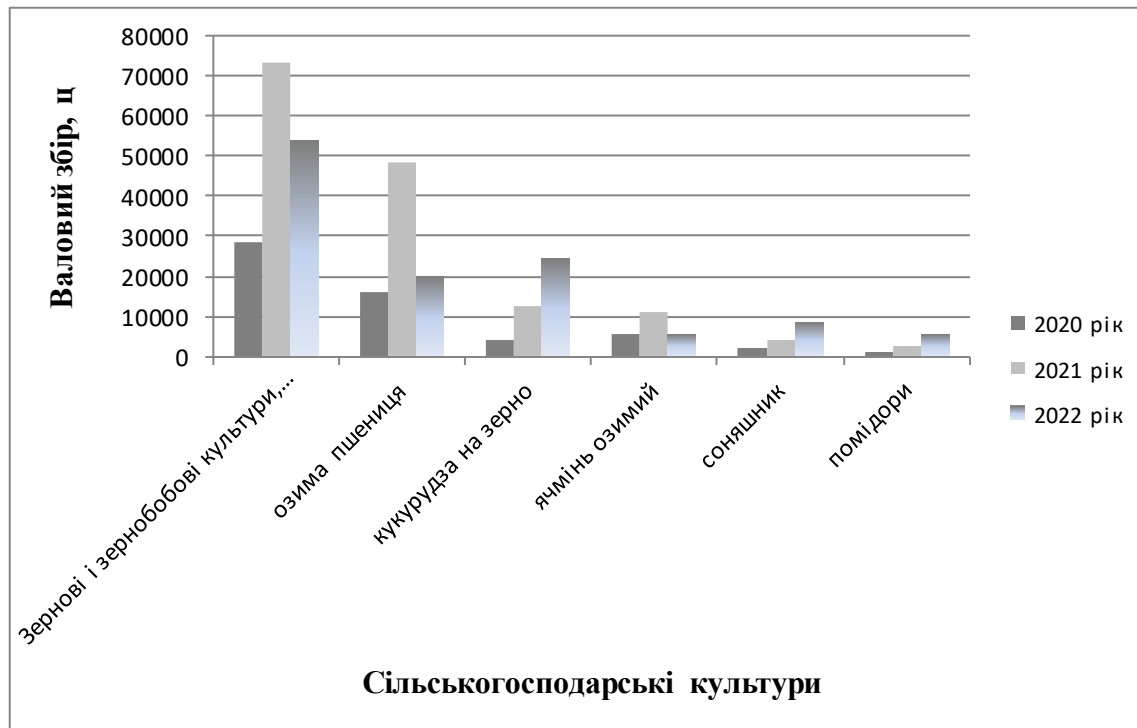

Рисунок 2.2 - Динаміка виробництва продукції рослинництва в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Джерело: побудовано автором за даними статистичної звітності підприємства

Обсяги виробництва залежать й від розміру посівної площі та її структури. Представимо структуру посівних площ в середньому за три роки досліджуваного періоду на секторній діаграмі (рис. 2.3).

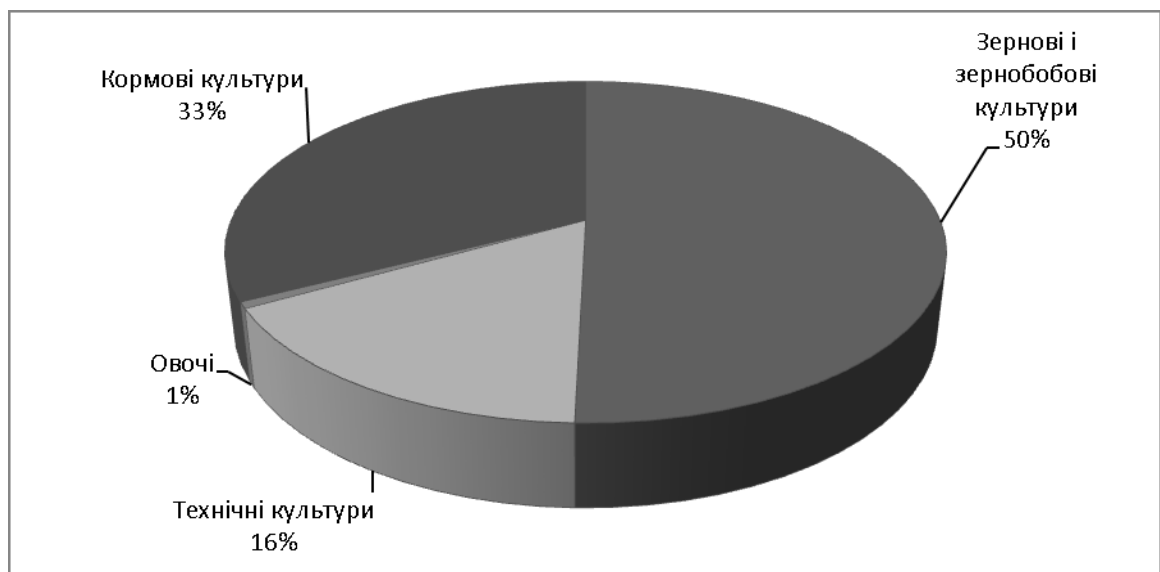

Рисунок 2.3 - Структура посівних площ в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» 2020 – 2022 роки в середньому

Джерело: побудовано автором за даними статистичної звітності підприємства

Більш детально в розрізі окремих культур та динаміку розміру посівних площ культур представимо в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Динаміка розміру посівних площ сільськогосподарських культур та середньорічна структура площі посіву в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Сільськогосподарські культури	Роки			В середньому за 3 роки		2022 р. до 2020 р., %
	2020	2021	2022			
				га	%	
Зернові і зернобобові культури, всього	1058	1938	1456	1484	50,4	137,6
в т.ч. озима пшениця	594	1509	580	894	30,4	97,6
кукурудза на зерно	60	100	390	183	6,2	650,0
ячмінь озимий	249	275	257	260	8,8	103,2
горох	130	-	137	89	3,0	105,4
Технічні культури – всього, з них	416	150	894	487	16,5	214,9
соняшник	240	150	772	387	13,2	321,7
ріпак озимий	176	-	82	86	2,9	46,6
Овочі	21	13	17	17	0,6	81,0
з них помідори	4	4	5	4	0,1	125,0
Кормові культури	1130	1019	720	956	32,5	63,7
Разом посівної площі	2625	3120	3087	2944	100,0	117,6

Джерело: побудовано автором за даними статистичної звітності підприємства

Дані таблиці 2.8 свідчать про збалансованість посівної площі, оптимальний її склад і, особливо паритет між площею зернових, технічних та кормових культур. Така структура посівної площі відповідає вимогам науково-обґрунтованої системи землеробства, ґрунти не виснажуються, що у свою чергу дозволяє розраховувати на високий потенціал земельних угідь щодо підвищення врожайності сільськогосподарських культур.

Не менш важливою галуззю в підприємстві, де реалізується виробничий потенціал, є галузь молочного скотарства. Проаналізуємо динаміку виробництва продукції цієї галузі (табл. 2.9).

На виробництві молока на протязі періоду з 2018 по 2022 рік мала місце тенденція до зростання обсягів виробництва, поголів'я, одержаного приплоду.

Таблиця 2. 9 - Динаміка виробництва продукції тваринництва в ТОВ
СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р*.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Поголів'я корів, гол	511	480	521	524	561	109,8
Молоко, ц	38191	43260	51067	56260	50532	132,3
Одержано приплоду, гол.	669	570	643	635	733	109,6
Жива маса приросту великої рогатої худоби	1407	1795	1339	1317	1274	90,5
Жива маса приплоду, ц	249	214	241	238	275	110,4
Жива маса реалізованих тварин на забій, ц	1480	2075	1234	1161	1255	84,8
Поголів'я реалізованих тварин на забій, гол	261	373	197	179	193	73,9

*визначено на основі екстраполяції за середньорічними темпами зростання

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Лише на відгодівлі великої рогатої худоби мало місце зменшення показників кількості реалізованого на забій поголів'я та живої маси реалізації. Таким чином, виробничий потенціал і в тваринництві характеризується зростанням за результативною складовою – обсягом виробленої продукції. Важливо встановити, якою є ефективність використання виробничого потенціалу, що має стати наступним етапом його аналізу.

2.3 Ефективність управління використанням виробничого потенціалу в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Для забезпечення стратегічного розвитку підприємства недостатньо мати потужний виробничий потенціал за ресурсною складовою, важливо забезпечити в процесі управління діяльністю підприємства ефективне його використання і розвиток. Для оцінки ефективності управління виробничим виробничого потенціалом необхідно застосувати результативні показники фінансових результатів діяльності в цілому по підприємству та в розрізі

окремих видів діяльності та показники виробничого потенціалу за ресурсною складовою.

На першому етапі оцінки ефективності використання виробничого потенціалу розглянемо ефективність його використання в галузях товарного виробництва: в рослинництві і молочному скотарстві.

У рослинництві ефективність використання виробничого потенціалу характеризує показник урожайності сільськогосподарських культур, який синтезує в собі вплив природної родючості та інтенсивності виробництва, тобто фактора, доданого працею людини. Урожайність основних сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» представимо в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Рівень і динаміка врожайності основних сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Зернові і зернобобові культури, в середньому	26,9	37,8	37,2	138,3
в т.ч. озима пшениця	27,4	32,1	34,2	124,9
кукурудза на зерно	70,9	124,3	63,4	89,4
ячмінь озимий	22,1	40,3	21,2	96,0
горох	15,3	-	17,9	117,7
Соняшник	9,25	28,4	11,2	120,9
Ріпак озимий	10,2	-	22,0	у 2,1 рази більше
Помідори	245,2	656,7	1087,2	у 4,4 рази більше

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

В цілому спостерігається позитивна динаміка врожайності. На 38,3 % зростає урожайність зернових культур в цілому, на 24,9 % - озимої пшениці. Проте знизилась врожайність кукурудзи на зерно та інших ярих культур. Урожайність соняшника не є високою, хоча порівняно з 2020 роком вона зростає. По більшості основних культур більш врожайним виявився 2021 рік.

Таким чином виробничий потенціал в рослинництві характеризується

недостатньою ефективністю його використання.

Наочно виявлені тенденції і розмір урожайності основних товарних сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» в динаміці за 2020 - 2022 рр. представлені на діаграмі (рис. 2.4).

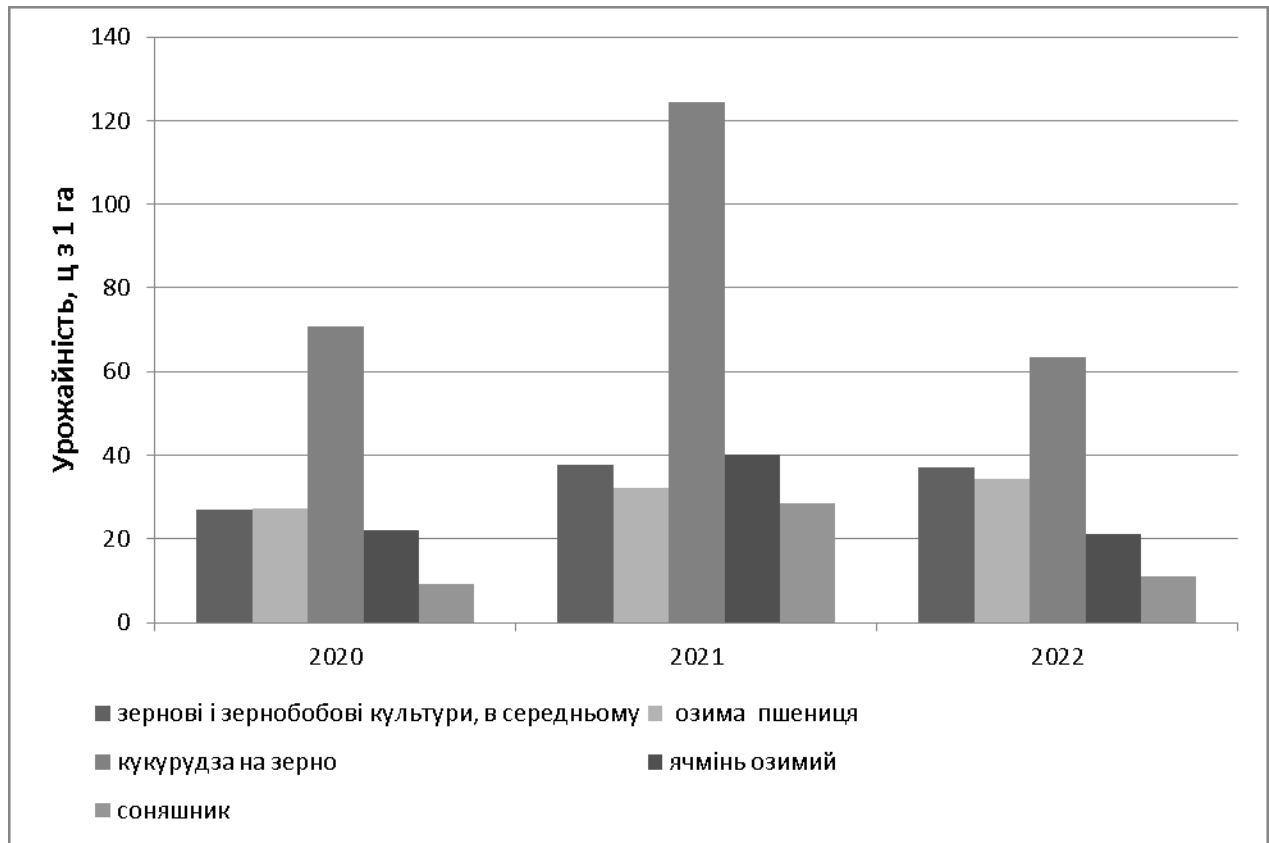

Рисунок 2.4 - Динаміка врожайності сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Виявлена тенденція показників урожайності вказує на необхідність підвищення ефективності використання виробничого потенціалу, зокрема в частині поточних біологічних активів галузі рослинництва.

Розглянемо показники ефективності використання виробничого потенціалу в тваринництві на прикладі показників продуктивності сільськогосподарських тварин галузі молочного скотарства, де результатами виробничої діяльності і використання виробничого потенціалу є виробництво молока, отримання приплоду та приросту живої маси худоби на відгодівлі (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Рівень і динаміка продуктивності тварин у молочному скотарстві ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	2021 *	2022	
Молочна продуктивність корів, ц	74,7	90,1	98,0	107,4	90,1	120,5
Одержано приплоду з розрахунку на 1 корову, голів	130,9	118,8	123,4	121,2	130,7	99,8
Жива маса однієї голови, реалізованої на м'ясо (рівень вгодованості), ц	5,7	5,6	6,3	6,5	6,5	114,7

* розраховано за екстрапольованими даними середньорічних темпів зростання

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Показники продуктивності тварин таблиці 2.11 демонструють високий рівень використання виробничого потенціалу, зокрема біологічних активів в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське».

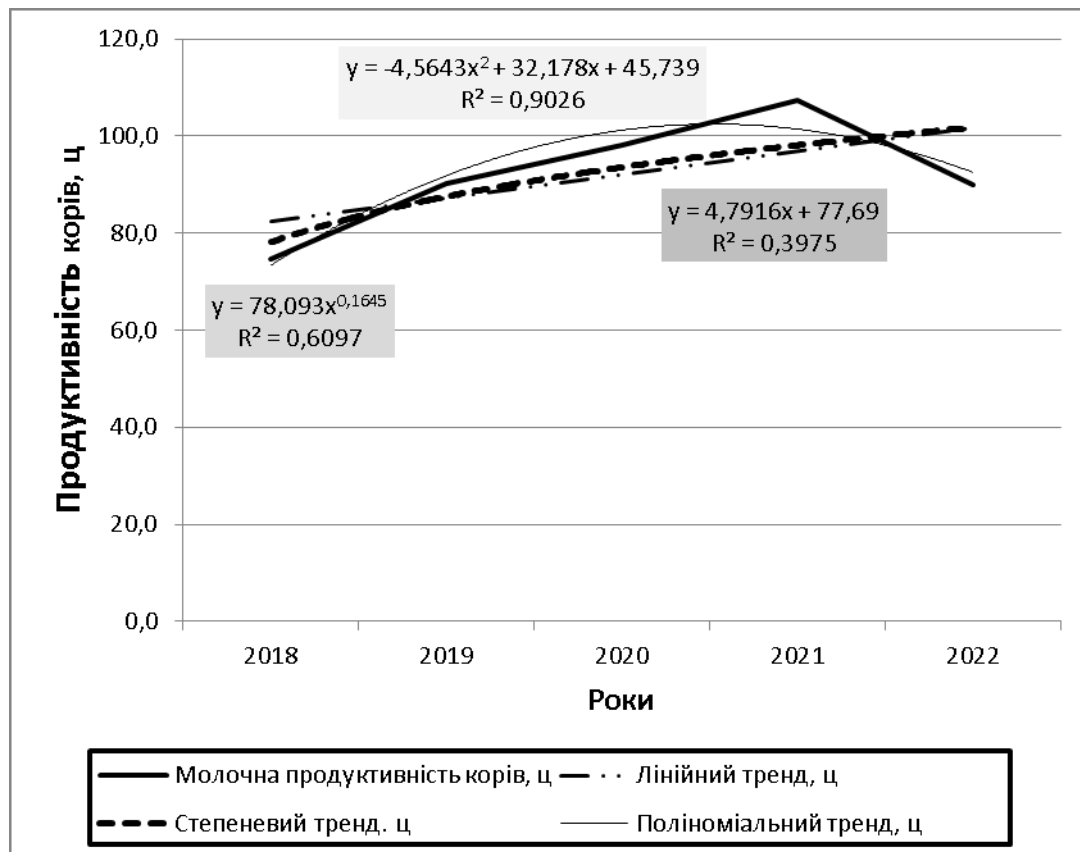

Рисунок 2.5 - Динаміка молочної продуктивності корів в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське»

Джерело: побудовано автором за даними статистичної звітності

В галузі молочного скотарства має місце рівень продуктивності, що відповідає потенційним можливостям, які відкривають сучасні технології і такі напрями науково-технічного процесу, як селекція, технологічний напрям, автоматизація виробничих процесів

Ефективність використання виробничого потенціалу в цілому по підприємству проаналізуємо за даними фінансових результатів діяльності ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 - Фінансові результати діяльності ТОВ «СТОВ «Агрофірма «Петродолинське», тис. грн

Показники	Роки						Середньорічний темп зростання, %
	2018	2019	2020	2021	2022.	2023	
Чистий дохід від реалізації продукції	78232	82307	72187	91580	120962	142177	111,55
Собівартість реалізованої продукції	54046	64362	62835	62626	90262	109466	111,21
Валовий прибуток	24186	17945	9352	28954	30700	32711	112,76
Чистий прибуток	18743	13770	5044	24585	24439	27937	115,20

Джерело: розраховано автором за даними фінансових звітів підприємства та за 2023 р - платформи Youcontrol [75]

Дані таблиці свідчать, що в підприємстві має місце стійке зростання показників фінансових результатів діяльності. Позитивним є те, що на протязі всього періоду, за який було здійснене спостереження підприємство мало валовий прибуток, тобто прибутковим було виробництво, а відтак виробничий потенціал використовувався ефективно. Прибутковою була й вся сукупна діяльність підприємства, про що свідчить позитивний показник чистого прибутку.

Поряд з показниками фінансових результатів в абсолютному виразі необхідно визначити і відносні показники ефективності, в якості яких доцільно

обрати показники рентабельності. Динаміку показників рентабельності наведено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Рентабельність діяльності ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. від 2019 р., відсоткові пункти
	2019	2020	2021	2022.	2023	
Рівень рентабельності виробництва, %	27,9	14,9	46,2	34,0	29,9	2,0
Рівень рентабельності продажу, %	21,8	13,0	31,6	25,4	23,0	1,2
Рівень рентабельності всієї діяльності за авансованим капіталом, %	9,5	3,3	16,0	15,3	17,5	8,0

Джерело: розраховано автором за даними фінансових звітів підприємства та за 2023 р - платформи Youcontrol [75]

В динаміці за 5 років досліджуваного періоду рівень рентабельності виробництва підвищився на 2 відсоткових пункти, рентабельності продажу - на 1,2 відсоткових пунктів. Найбільший приріст демонструє рівень рентабельності всієї діяльності за авансованим капіталом. Так, у 2023 році на 1 грн авансованого підприємством капіталу отримано 0, 175 грн чистого прибутку проти 0,095 у 2021 році. Рівень рентабельності продажу одночасно є й показником, який характеризує достатній рівень цінової конкурентоспроможності ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське».

Виявлений на основі проведеного аналізу високий рівень виробничого потенціалу підприємства та його зростання протягом досліджуваного періоду дозволяє зробити висновки про наявні резерви і можливості подальшого підвищення ефективності управління використанням виробничого потенціалу.

Незважаючи на позитивні тенденції, що виявлені в ході аналізу, можна стверджувати, що у найближчій перспективі підприємство може зіткнутись з ризиками зовнішнього середовища та його складовими, що несуть загрозу діяльності підприємства і можуть обумовити дефіцит трудових та фінансових ресурсів, а відтак і можливість відтворення виробничого потенціалу. Це вказує на те, що потрібно удосконалювати методи управління виробничим

потенціалом та підходити до його формування в підприємстві на інноваційній основі.

Основними напрямками формування системи ефективного управління використанням і відтворенням виробничого потенціалу у найближчій перспективі можуть бути забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та їх збереження у земельному банку підприємства з огляду на формування ринку землі і поступове зняття обмежень на купівлю продаж земель сільськогосподарського призначення, раціональне використання водних ресурсів і основних матеріальних засобів; застосування ресурсозберігаючих технологій; ефективне використання трудових ресурсів; диверсифікація джерел внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів; активізація інноваційного розвитку, спрямованого на екологізацію аграрного виробництва в межах європейського зеленого курсу в контексті євроінтеграційних процесів; розвиток маркетингово-логістичної інфраструктури, запровадження концепції безвідходного виробництва.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ

3.1. Удосконалення механізму управління формуванням виробничого потенціалу

Виробничий потенціал є основою для досягнення підприємством його стратегічної мети на осевої визнаної місії. В основі потенціалу підприємства покладені наявні у нього ресурси. Ресурси мають стратегічне значення для будь якого підприємства, оскільки дають можливість розробляти стратегічну програму дій, адаптуватись до викликів зовнішнього середовища, рухатись стратегічним курсом і уникати ризиків у кризових ситуаціях.

Таким чином, в кожному підприємстві ринкового типу має бути створений механізм управління виробничим потенціалом як засіб вирішення проблемних ситуацій з його розвитком і відтворенням. Механізм управління виробничим потенціалом підприємства формується як комплекс принципів, методів, інструментів, елементів, засобів та можливостей управління всіма елементами виробничого потенціалу, що дозволить досягти стратегічних цілей, реалізувати поставлені завдання щодо прибуткового задоволення потреб споживачів цільового ринку, утримувати та поступово збільшувати частку ринку, вільно почувати себе у конкурентній боротьбі.

Для розробки пропозицій з удосконалення управління і вибору напрямів такої роботи проведено аналіз внутрішнього середовища підприємства та вивчені можливості і загрози, яке несе досліджуваному підприємству аграрного сектора зовнішнє середовище. На основі такого аналізу побудовано матрицю сильних і слабких сторін підприємства та факторів зовнішнього середовища (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Матриця SWOT-аналізу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище	Можливості	Загрози
	1. Поглиблення агропромислової інтеграції і створення ланцюгів доданої вартості 2. Створити власну торгову марку та бренд 3. Розширити коло постачальників матеріально-технічних ресурсів 4. Отримання грантів на розвиток діяльності від міжнародних організацій 5. Вихід на міжнародні ринки	1. Воєнний стан і погіршення бізнес-клімату. 2. Загострення конкуренції в агропромисловому комплексі 3. Погіршення інвестиційного клімату 4. Вилучення земельних паїв для продажу 6. Підвищення цін на енергоносії, електроенергію та інші матеріально-технічні ресурси 7. Загроза податкових змін
Сильні сторони	Поле "СІМ"	Поле "СІЗ"
1. Сформований позитивний імідж у споживачів і партнерів 2. Сучасна виробнича база в тваринництві 3. Високий рівень цінової конкурентоспроможності 4. Налагоджена система збуту молочної продукції на ГМЗ м. Одеси 5. Сучасна виробнича інфраструктура 6. Наявність переробних потужностей для переробки овочів 7. Потужний кадровий склад	1. Впровадження сучасних діджиталізованих систем управління виробничим потенціалом 2. Вихід на нові міжнародні ринки 3. Розширення діяльності за рахунок надання послуг для аграрного виробництва	1. Впровадження маркетингово ціноутворення 2. Впровадження штучного інтелекту в управління бізнес-процесами в рослинництві 4. Залучення кредитних ресурсів завдяки позитивному іміджу.
Слабкі сторони	Поле "СЛМ"	Поле "СЛЗ"
1. Відсутність сучасних інформаційних систем управління 2. Мобільність земельних паїв і ризик їх вилучення 3. Не використовується фінансовий важель 4. Сезонність праці в рослинництві 5. Слабкий маркетинг 6. Моральний і фізичний знос основних засобів 7. Відсутність бази даних постачальників і управління логістикою 8. Складність отримати кредити на розвиток	1. Розвиток сфери послуг для пом'якшення сезонності 2. Запроваджувати заходи PR з метою популяризації іміджу підприємства серед орендодавців 3. Маркетинг інновацій та інвестицій 4. Розробка плану матеріально-технічного постачання з використанням інноваційних фінансових інструментів	1. Удосконалення структури управління до вимог ринку 2. Запровадження екологічного землеробства та екологічної меліорації 3. Диверсифікація бази постачальників ресурсів з метою зниження ризиків невчасного постачання ресурсів 4. Розвиток діджитал комунікацій, розробка сайту агрофірми

Джерело: розроблено автором за даними власних спостережень

В ході аналізу внутрішнього стану підприємства було виявлено його слабкі сторони, у складі яких слід звернути увагу особливо на управлінські аспекти такі, як відсутність сучасних автоматизованих інформаційних систем управління, що підтримують управлінські рішення з аналітичними можливостями, ризик відносно земельного потенціалу підприємства стосовно можливості вилучення земельних паїв їх власниками, нерозвиненість управління з використанням концепції маркетингу. Серед інших слабких сторін відзначається поступове зношення основних засобів, що вимагає виваженого управління їх відтворенням. Діяльність підприємства авансується переважно за рахунок власного капіталу. З одного боку це позитивна риса - високий рівень автономності. А з іншого боку - підприємство недоотримує економічний ефект від застосування фінансового важеля.

Серед комбінації заходів, які будуть спрямовані на використання сильних сторін внутрішнього середовища підприємства і можливості, які відкриває зовнішнє середовище, а також на нейтралізацію слабких сторін і пом'якшення ризику від загроз зовнішнього середовища, слід виділити такий напрям як удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням з метою більш ефективного управління виробничим потенціалом підприємства, впровадження маркетингових напрямів управління: маркетингу інвестицій, маркетингу інновацій, розробки маркетингової комунікаційної політики з використанням цифрових технологій.

Заслужовують на впровадження й такі заходи, як використання сучасних діджиталізованих систем управління виробничим потенціалом, вихід на нові міжнародні ринки в контексті євроінтеграційних процесів, розширення діяльності за рахунок надання послуг для аграрного виробництва, розробка плану матеріально-технічного постачання з використанням інноваційних фінансових інструментів.

Узагальнення запропонованих заходів дозволяє намітити основні шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» в умовах обмеженості ресурсів (рис.3.1).

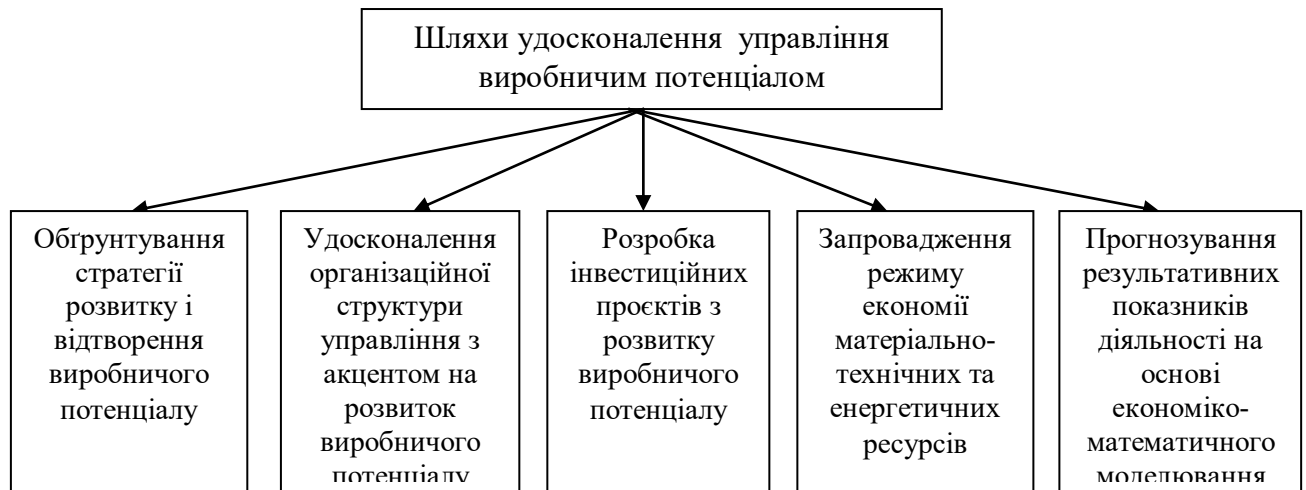

Рисунок 3.1 – Шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» в умовах обмеженості ресурсів

Джерело: розроблено автором на основі таблиці 3.1

Для удосконалення механізму управління виробничим потенціалом у досліджуваному підприємстві необхідно розглянути можливість удосконалити його організаційну структуру управління та привести її у відповідність сучасним ринковим вимогам та елементам базового комплексу маркетингу.

Наслідком удосконалення структури управління в підприємстві мають стати якісні і кількісні зміни щодо результатів діяльності підприємства.

Удосконалення організаційної структури управління в ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» допоможе привести структуру управління у відповідність цілям, які ставить підприємство, оптимізувати чисельність управлінського персоналу, забезпечити централізацію функцій управління, привести чисельність апарату управління до норм навантаження кількості підлеглих на управлінця. В цілому така реорганізація забезпечить підвищення рівня відповідальності управлінців за доручену справу і виконання службових обов'язків.

При удосконаленні організаційної структури управління ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» у контексті удосконалення управління виробничим потенціалом доцільно створити відділ матеріально-технічного забезпечення і ввести посаду заступника директора з матеріально-технічного

забезпечення. Головним завданням заступника директора з матеріально-технічного забезпечення підприємства має бути забезпечувати відтворення виробничого потенціалу і підтримання його на належному рівні для забезпечення ритмічної і безперебійної роботи підприємства.

Безумовно, матеріально-технічні ресурси, постачанням яких має займатись новий заступник директора, повинні бути сучасними, відповідати вимогам сучасного виробництва і технологій. Тому на нового заступника будуть покладатись завдання здійснювати маркетинг інновацій, а також контролювати витрати матеріальних ресурсів на виробництві, здійснювати внутрішній аудит, розробляти заходи стимулювання персоналу за раціональне і економне використання ресурсів.

Запропонована удосконалена структура управління ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» наведена на рисунку 3.2.

Створена на підприємстві структура управління має також зазнати деяких змін, щоб відповідати встановленим нормативам та потребам ринкового середовища. Отже, якщо ввести до складу адміністративно – управлінського персоналу підприємства службу матеріально-технічного забезпечення, це дасть змогу більш ефективно забезпечувати виробництво усіма необхідними ресурсами: матеріалами, сировиною тощо. Удосконалена структура враховує і важливість питань залучення інвестицій та використання інноваційних фінансових інструментів, тому на базі служби обліку пропонується створити фінансовий відділ, який очолить фінансовий директор.

Оцінка виробничого потенціалу у другому розділі дає можливість звернути увагу, що є такі його ресурсні складові, які потребують розвитку та відтворення. Так, земельні ресурси потребують якісного поліпшення та відтворення природної родючості шляхом внесення добрив органічного походження. Також необхідно періодично оновлювати насіннєвий фонд, обираючи найкращі сорти сільськогосподарських культур, враховуючи необхідність забезпечувати стабільні показники врожайності культур.

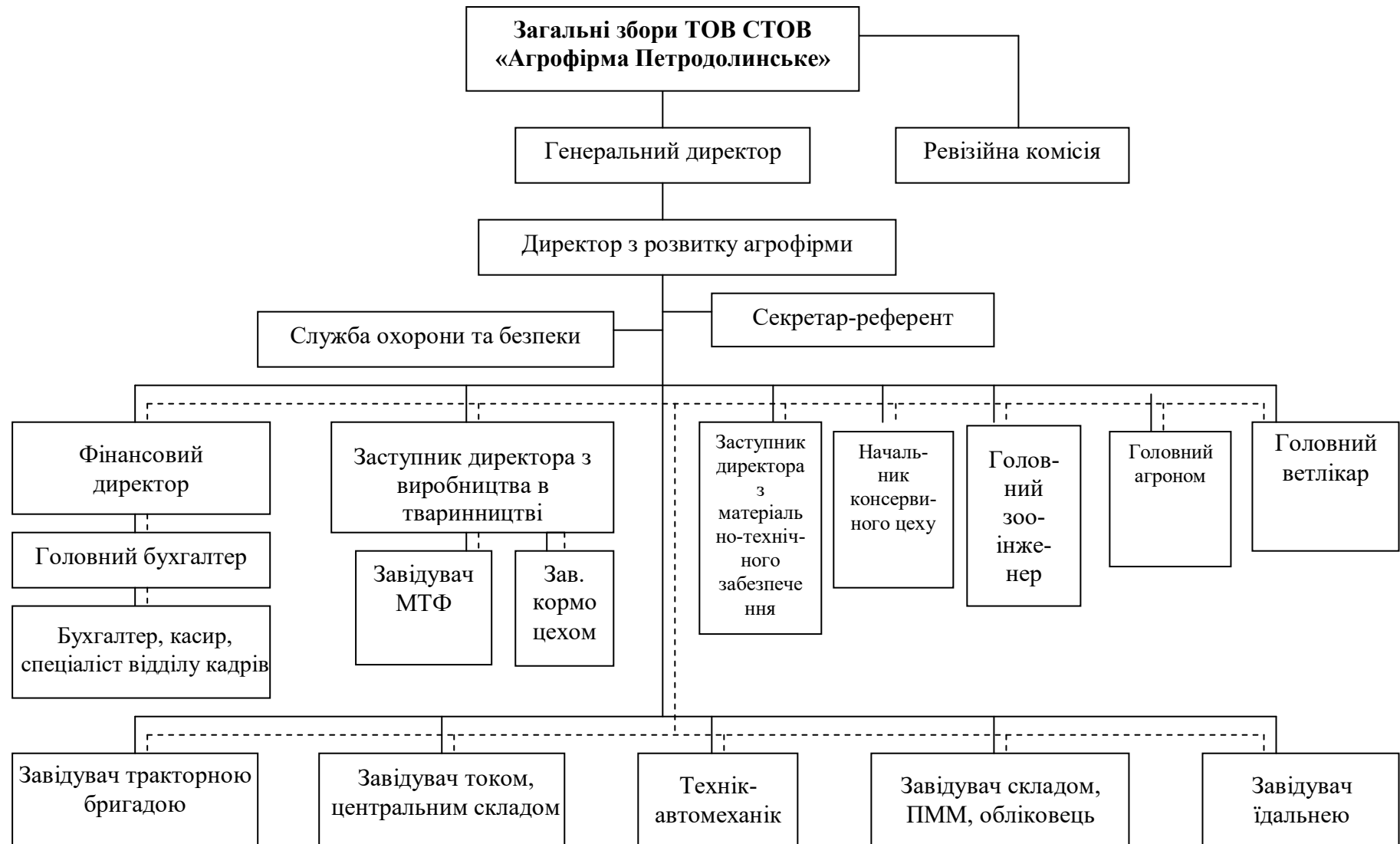

Рисунок 3.2 - Удосконалена структура управління ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Земельні ресурси як основний засіб виробництва сьогодні є найбільш ризикованою складовою виробничого потенціалу аграрного підприємства. Необхідний постійний моніторинг ринку землі та законодавчих актів, які опосередковують обіг земель сільськогосподарського призначення та їх оренду і інші правочинності. З метою зменшення ризиків вилучення земельних паїв власниками - орендодавцями підприємство має розглянути можливість купівлі земельних угідь, оскільки земельні угіддя у власності підприємства суттєво такі ризики зменшать. Таке завдання може бути покладене на нового заступника директора з метою створення стратегічного земельного банку підприємства. Наявні в користуванні підприємства земельні ресурси вимагають запровадження сучасних систем землеробства: обробітку ґрунту, системи насінництва, системи удобрення і захисту рослин, збирання врожаю і його доробки. Такі заходи у свою чергу вимагають належного забезпечення сучасними матеріально-технічними ресурсами і розробки проєктів з їх впровадження..

3.2. Впровадження нормування засобів виробництва в практику управління виробничим потенціалом в умовах обмеженості ресурсів

Реалізація окремих із запропонованих шляхів удосконалення управління виробничим потенціалом, особливо в умовах обмеженості ресурсів, вимагає впровадження нормування окремих складових виробничих ресурсів, зокрема оборотних засобів. При цьому може бути реалізована схема нормування оборотних запасів з урахуванням зміни параметрів виробництва, наприклад, посівних площ сільськогосподарських культур в рослинництві або поголів'я сільськогосподарських тварин.

При плануванні і нормуванні особливу увагу слід приділяти виробничим запасам, незавершеному виробництву та готовій продукції. Необхідно також удосконалити процес розрахунку нормативів оборотних засобів стосовно виробничих запасів. Доцільно дотримуватись рекомендацій вчених [2; 5]

враховувати під час розрахунку нормативів зміну оборотних засобів , що має бути наслідком зміни структури виробництва. Рекомендована схема нормування запасів в рослинництві представлена на рисунку 3.3.

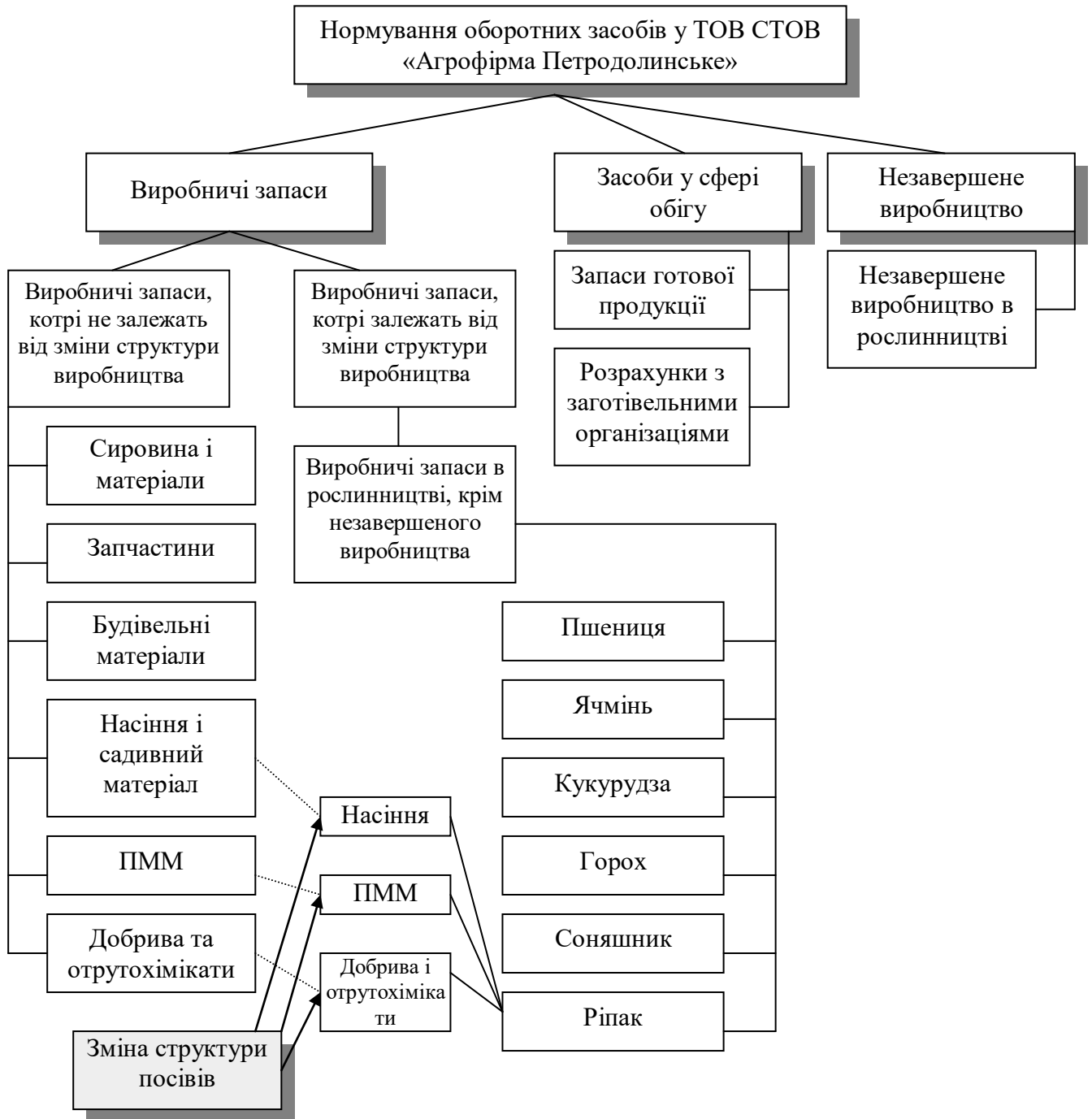

Рисунок 3.3 - Схема нормування оборотних засобів в рослинництві ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Джерело: побудовано за даними рекомендацій в джерелах [2; 5]

Так, як показав результат аналізу посівних площ сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське», відбувається щороку зміна розміру посівних площ підприємства. А це вимагає перегляду нормативів запасів не лише насіння, а й усіх інших предметів праці. Аналогічна схема може бути застосована і в тваринництві. Так, зміна поголів'я вимагатиме перегляду нормативів запасів і резерву кормів, засобів захисту і лікування тварин.

Отже, можна зробити висновок, що для підвищення ефективності управління виробничим потенціалом, його розвитку та відтворення досліджуване підприємство має провести ряд заходів щодо вдосконалення окремих елементів виробничого потенціалу, так і організаційної структури управління підприємством, впровадження інвестиційних проєктів з відтворення виробничого потенціалу. При цьому важлива роль має бути відведена заходам, спрямованим на економію ресурсів в умовах їх обмеженості.

До впровадження в практику управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма «Петродолинське» заслуговує на увагу досвід компанії Kernel, яка має і демонструє практику використання моделі штучного інтелекту (ШІ) в рослинництві для прогнозування фаз розвитку сільськогосподарських культур. Цей досвід пройшов апробацію на вирощуванні кукурудзи та соняшнику. Технологія із застосуванням ШІ дає можливість враховувати біологічні закони розвитку рослин, що діють поряд з економічними законами. ШІ допомагає з великою точністю встановити початок тієї або іншої фази розвитку рослини з метою встановлення графіку застосування засобів захисту рослин. Це дозволяє з одного боку за рахунок вчасного застосування засобів захисту рослин досягти мети системи захисту і підвищити їх дієвість і зменшити ризик втрати врожаю, а з іншого боку дозволяє забезпечити можливість звести до мінімуму витрати, розрахувати оптимальні параметри навантаження на сільськогосподарські агрегати, задіяні на цих технологічних операціях, оптимізувати витрати праці механізаторських кадрів.

Для кожної сільськогосподарської культури використовують особливий підхід з навчання і тренування окремого ІІІ. Враховують велику низку параметрів (рис. 3.4).

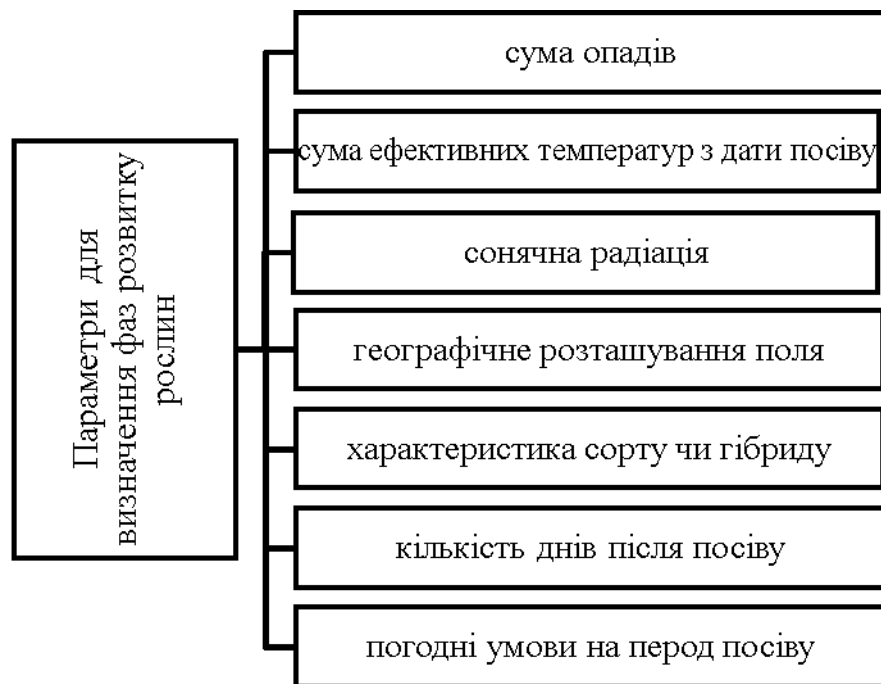

Рисунок 3.4 - Параметри навчання ІІІ для встановлення фаз росту сільськогосподарських рослин

Джерело: побудовано за даними компанії Kernel [73]

Завдяки проведеним агрономами в попередні роки оглядам (при цьому агрономи використовують застосунок Scouting – безкоштовний за стосунок, що дозволяє здійснювати моніторинг посівів та виявляти проблемні ділянки на полях), модель ІІІ навчається та максимально точно здійснює прогноз фаз розвитку культур і також забезпечує моделювання можливого розвитку подій на наступний рік.

Придбання такої технології із застосуванням моделі ІІІ в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» та використання її агрономами підприємства дозволить їм розробляти графік проведення робіт, що в умовах обмеженості ресурсів, дозволить економити матеріально - технічні засоби та оптимізувати витрати на проведенні робіт із захисту рослин. Витрати на впровадження використання зазначеної моделі ІІІ представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Витрати на впровадження моделі ІІІ для визначення фази росту сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники витрат	Розрахунок витрат	Сума інвестицій у проєкт, грн
Завантаження мобільного застосунку Scouting	Безкоштовно	
Навчання агрономів роботі зі ІІІ на он-лайн освітніх платформах	3 агрономи × 3000 грн на 1 курс	9000,00
Придбання моделі ІІІ компанії Kernel (встановлено за ціною капіталізованого доходу від застосування моделі)	500 000 грн	500000
Проведення моніторингу росту рослин і напрацювання бази даних для навчання ІІІ протягом року (доплата агрономам за виконувану роботу)	3 агронома по 2000 грн на місяць протягом 6 місяців (період вегетації рослин протягом якого накопичується база дослідів для навчання ІІІ)	36000 грн на рік протягом трьох років 545000 грн всього витрат
Всього витрат	х	545000 грн
Ефект від застосування ІІІ для планування робіт із захисту рослин	<i>Пшениця</i> Підвищення врожайності пшениці на 10,6 ц з 1 га, площа посіву 580 га, ціна реалізації 790 грн за 1 ц, рівень рентабельності 30%	• 4856920 грн – дохід від реалізації додаткового врожаю • 1457076 грн – прибуток від реалізації додаткового врожаю
	<i>Кукурудза</i> Підвищення врожайності кукурудзи на 12,8 ц з 1 га, площа посіву 390 га, ціна реалізації 830 грн за 1 ц, рівень рентабельності 15%	• 4143360 грн – дохід від реалізації додаткового врожаю; • 621504 грн – прибуток від реалізації додаткового врожаю
Прибуток від реалізації додаткового врожаю, отриманого внаслідок застосування моделі ІІІ		2078580 грн

Джерело: сформовано автором за даними власних спостережень

На основі даних таблиці 3.2 про бюджет проєкту та прогнозований прибуток розраховано ефективність проєкту, показники якої наведено в таблиці 3.3 за три роки, протягом яких буде відбуватись навчання штучного інтелекту та реалізація заходів з визначення фази росту рослин і складання графіку проведення технологічних операцій.

Таблиця 3.3 - Ефективність інвестиційного проєкту з впровадження моделі ШІ для визначення фази росту сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники проєкту	2025 рік	2026 рік	2027 рік	Разом
Коефіцієнт дисконтування (дисконтний множник)	0,893	0,797	0,712	x
Сума грошового потоку, тис. грн.	2078580	-	-	2078580
Інвестиції у проєкт, тис. грн.	545000	36000	36000	617000
Теперішня вартість майбутніх грошових потоків, тис. грн.	1856171			1856171
Сума чистого приведенного потоку (NPV) за 3 роки, тис. грн				1239171
Внутрішня норма доходності, %				26,1
Індекс рентабельності інвестицій, %				200,1
Період окупності інвестицій, років				0,497

Джерело: розраховано за даними показників проєкту (таблиця B1 додатку B)

Як показують розрахунки, основна частина грошових потоків буде надходити протягом першого року проєкту – прибуток від реалізації додаткового врожаю. Протягом наступних років врожайність буде підтримуватись на досягнутому рівні завдяки застосуванню даної моделі штучного інтелекту. Сума чистого приведенного потоку становить додатне число, що вказує на доцільність реалізації даного проєкту, який окупиться за півроку у разі реалізації додатково отриманого врожаю як результату його реалізації. У разі, якщо даний проєкт забезпечить економію ресурсів і оптимізацію використання техніки і праці кадрів механізаторів, то ефект може бути вищим, ніж представлено в розрахунках. Таким чином, такі проєкти

цілком сприятимуть ефективному використанню виробничого потенціалу підприємства в умовах обмеженості ресурсів.

3.3. Обґрунтування ефективності заходів з удосконалення управління використанням виробничого потенціалу в умовах обмеженості ресурсів

Удосконалення управління використанням виробничого потенціалу аграрного підприємства - комплексна проблема, яка вимагає системного підходу. Прийняття управлінських рішень про впровадження заходів з підвищення ефективності управління формуванням і відтворенням виробничого потенціалу має ґрунтуватись на розрахунку економічної ефективності та ефекту від впровадження.

Обґрунтування підвищення ефективності може здійснюватись різноманітними методами, з яких найбільш точними є методи економіко – математичного моделювання і прогнозування. Один із варіантів такого моделювання - побудова економетричних моделей, у складі яких є виробничі функції, що дозволяють прогнозувати результативні показники діяльності підприємства в залежності від ресурсної складової виробничого потенціалу підприємства.

Для побудови моделі (виробничої функції) скористаємось вихідною інформацією по підприємству про ресурси підприємства та результативні показники діяльності, на основі якої необхідно встановити взаємозалежність між результативними показниками та факторними ознаками, від яких залежить результативна складова діяльності підприємства. Представимо вихідні дані для моделювання в таблиці 3.4.

Вихідна інформація представлена в динаміці з 2015 року, таким чином це буде динамічна модель, що дозволяє виявити тренди досліджуваних показників ресурсної складової виробничого потенціалу. В якості результативного показника обрано чистий дохід від реалізації продукції, в якості факторних

ознак – показники ресурсної складової виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

Таблиця 3.4 - Результативна та ресурсна складова виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Роки	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Площа сільськогосподарських угідь, га	Фонд оплати праці, тис. грн	Основних засобів на кінець року, тис. грн	Оборотних засобів на кінець року, тис. грн
2015	36209	3132	2113	15901	39164
2016	44159	2374	2302	24127	49133
2017	77139	2487	4440	37257	65902
2018	78232	2599	5342	41205	70605
2019	82307	2561	6787	42697	74067
2020	72187	2633	8616	41386	78034
2021	91580	3131	8721	43783	89292
2022	120962	3088,5	9274	41081	109493
2023*	142177	3088,5	9479	49806	115485

*Джерело: сформовано автором за даними фінансових і статистичних звітів та даних платформи Youcontrol *[75]*

Для моделювання обрана степеневая функція (модель Кобба Дугласа), що має наступний формалізований вигляд:

$$Y_{x_1, x_2, \dots, x_n} = a_0 X_1^{a_1} X_2^{a_2} \dots X_n^{a_n}, \quad (3.1)$$

де $Y_{x_1, x_2, \dots, x_n}$ - результативна ознака (в нашому дослідженні - чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн);

$X_1, X_2, \dots, X_n$ - кількісні значення факторних ознак;

$a_0, a_1, a_2, \dots, a_n$ – невідомі параметри моделі.

В нашому дослідженні факторні ознаки матимуть наступні позначення:

X_1 - площа сільськогосподарських угідь, га;

X_2 – фонд оплати праці, тис. грн

X_3 - основні засоби підприємства на кінець року, тис. грн

X_4 - оборотні засоби на кінець року, тис. грн.

Для побудови економетричної моделі Кобба Дугласа, яка має степеневу

аналітичну форму, здійснено лінеаризацію вихідних даних (табл. 1 Додатку Г) та за допомогою функції «регресія» програми Excel здійснено обробку первинної інформації (табл. 2 додатку Г) та статистичний аналіз отриманих параметрів.

За результатами проведеного регресійного аналізу отримана модель наступного вигляду:

$$Y_{x_1, x_2, x_3, x_4} = 3,54968E-05 X_1^{0,651112} X_2^{-0,38874} X_3^{0,664106} X_4^{1,13617} \quad (3.2)$$

Основні параметри для оцінки статистичної надійності моделі та значущості параметрів і щільності зв'язку представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 - Параметри моделі залежності варіації чистого доходу від ресурсної складової виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Параметри регресійної моделі	Значення параметру за даними регресійного аналізу	Інтерпретація
a_1	0,651112	Зростання фактора на 1% обумовить зростання чистого доходу від реалізації на 0,65%
a_2	-0,38874	Зростання фактора на 1% обумовить зменшення чистого доходу від реалізації на 0,389 %
a_3	0,664106	Зростання фактора на 1% обумовить зростання чистого доходу від реалізації на 0,664%
a_4	1,13617	Зростання фактора на 1% обумовить зростання чистого доходу від реалізації на 1,136 %
Коефіцієнт множинної кореляції	0,990258	Зв'язок між результативною ознакою і варіацією факторних ознак дуже щільний
Коефіцієнт множинної детермінації	0,980611	Варіація чистого доходу від реалізації на 98,1 % обумовлена варіацією кількісного виразу факторних ознак
F – критерій Фішера	50,57602	Модель адекватно відображає взаємозв'язок між результативною і факторними ознаками
Значимість F	0,001	Достовірність параметрів моделі підтверджується з надійністю 99,99 %

Джерело: сформовано автором за даними регресійного аналізу (таблиця Г2 додатку Г)

Результати оцінки статистичної надійності моделі вказують на те, що модель цілком може бути використана для прогнозування чистого доходу від реалізації продукції в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» з високим ступенем ймовірності. Визначені параметри моделі є одночасно і коефіцієнтами еластичності, що зручно використовувати для аналізу впливу цих факторів на результативну ознаку у відносному виразі та за їх допомогою зручно давати оцінку характеру відтворення виробничого потенціалу.

Сума значень параметрів моделі a_1, a_2, a_3, a_4 становить:

$$0,651112 + (-0,38874) + 0,664106 + 1,13617 = 2,062651 > 1,$$

а це вказує на те, що в підприємстві матиме місце розширений характер відтворення.

Для прогнозування доходу від реалізації необхідно здійснити прогнозування значення факторів - складових елементів виробничого потенціалу підприємства. Таке прогнозування здійснене за допомогою методу екстраполяції на основі побудови лінійного тренду для кожної факторної ознаки.

На рисунку 3.6 представлена динаміка площі земельних ресурсів та лінійного тренду даного елементу виробничого потенціалу підприємства, параметри якого вказують на те, що в середньому щороку площа земель в користуванні підприємства зростала на 54,8 га.

В межах часового горизонту 3-5 років можна прогнозувати значення даної факторної ознаки, що впливає на результативний показник використання виробничого потенціалу.

Використання лінійного тренду площі сільськогосподарських угідь (3.3)

$$Y = 54,858 x + 2513,9, \quad (3.3)$$

де Y – прогнозована площа сільськогосподарських угідь,

x – порядковий номер року досліджуваного періоду, -

дасть можливість припустити, що в 2024 році площа сільськогосподарських угідь на кінець року за прогнозом становитиме 3062 га, у 2025 р. 3117 га, та у 2026 р. - 3172 га. Зростання площі землекористування у таких розмірах

можливе за рахунок залучення в оренду земельних паїв або покупки підприємством земельних угідь в умовах становлення ринку обігу сільськогосподарських угідь.

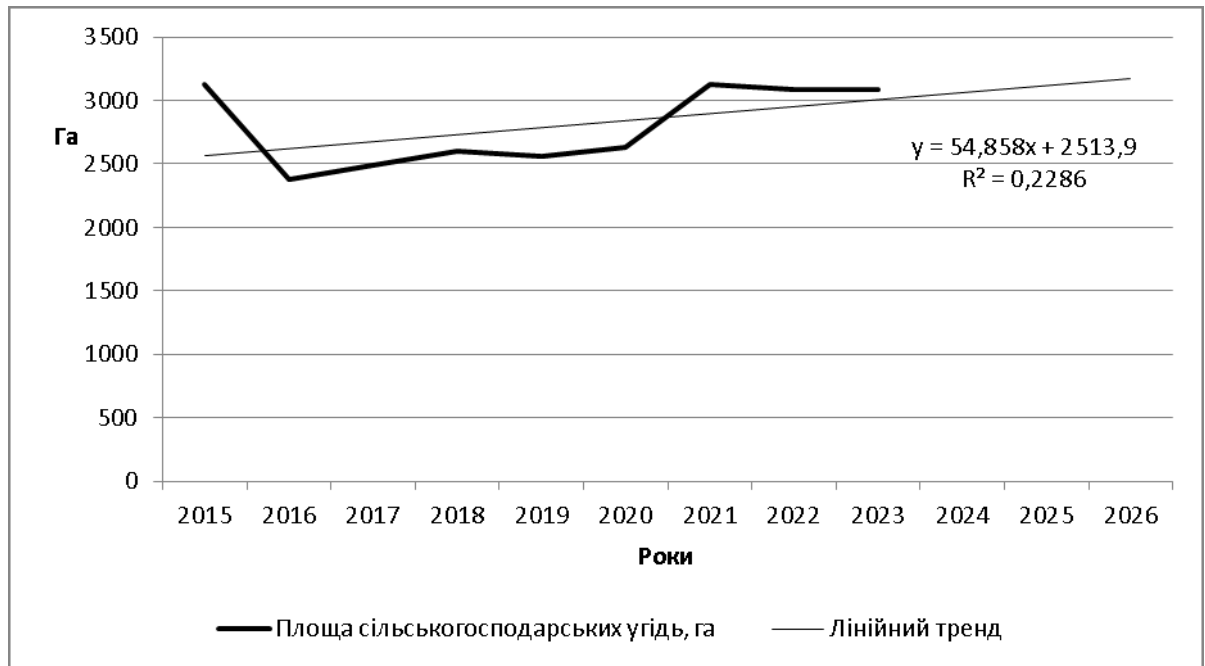

Рисунок 3.5 - Динаміка площі сільськогосподарських угідь ТОВ СТОВ «Петродолинське»

Джерело: побудовано автором за даними статистичної звітності

На рисунку 3.5 представлена й зона прогнозу (2024 -2026 рр.), в межах якої представлені потенційно можливі розміри земельних угідь підприємства на три наступних роки.

Другий чинник, вплив варіації якого на варіацію чистого доходу досліджувався в ході кореляційного аналізу відповідно виробничої функції Коба Дугласа, - праця, кількісно виражена у вартісному виразі як фонд оплати праці, розмір якого прямо пропорційно змінюється відповідно чисельності персоналу. Для екстраполяції даного показника використано лінійний тренд, представлений на рисунку 3.6.

Параметри тренду вказують на те, що лінійний тренд з високою точністю відображає щорічне зростання фонду оплати праці на 1036,9 тис. грн, що дозволило екстраполювати значення даного фактора на три наступних роки.

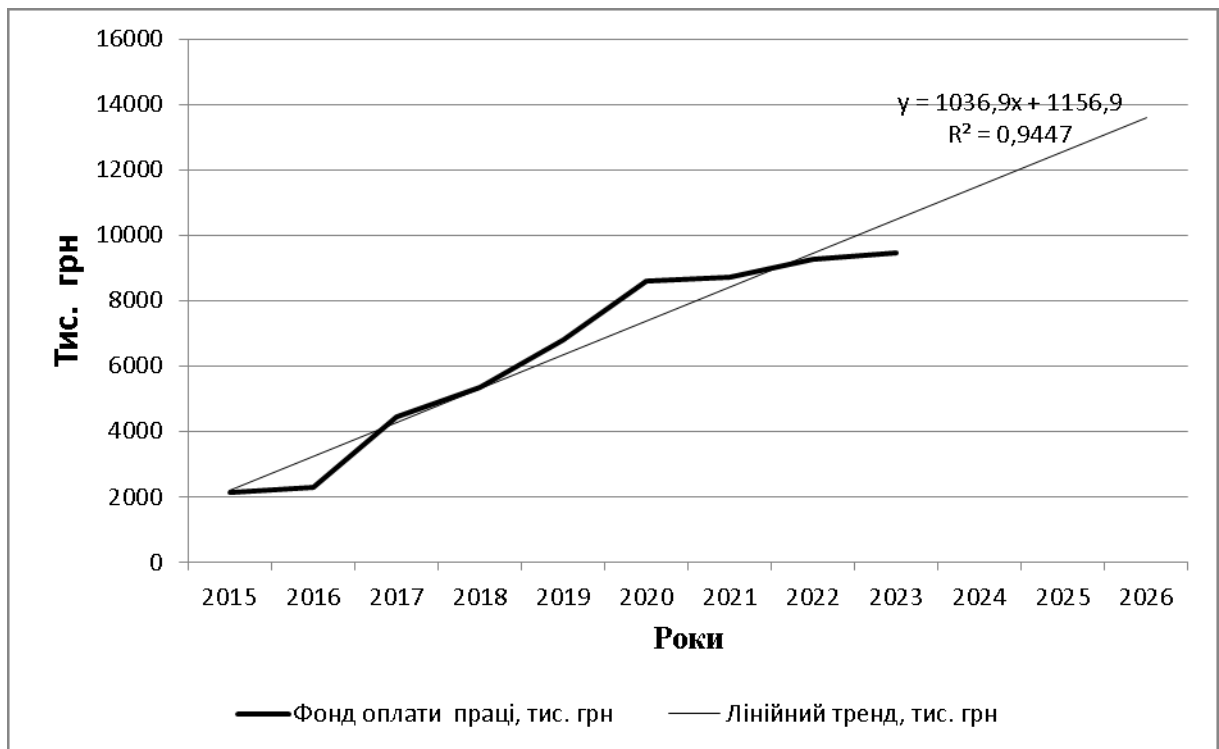

Рисунок 3.6 – Динаміка фонду оплати праці в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» та прогноз на 2024 – 2026 рр.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності

Так, у 2024 році, за даними екстраполяції, слід очікувати зростання фонду оплати праці в підприємстві до 11525,9 тис. грн. у 2025 - 12562,8 тис. грн, у 2026 році - 13599,7 тис. грн.

Позитивна динаміка спостерігається також і стосовно третьої складової виробничого потенціалу – основних засобів (рис. 3.7), вартість яких за залишковою оцінкою в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» в середньому щороку на протязі досліджуваного періоду зростала на 3328,6 тис. грн, демонструючи розширений характер відтворення відповідно такої трендової моделі (3.4):

$$Y = 3328,6 x + 20829, \quad (3.4)$$

де Y – прогнозована залишкова вартість основних засобів на кінець року,

x – порядковий номер року досліджуваного періоду.

Якщо припустити, що в межах горизонту прогнозування зберігатимуться такі тенденції, то на протязі трьох наступних років залишкова вартість

основних засобів на кінець року становитиме відповідно 54115 тис. грн у 2024 році, 57443,6 тис. грн у 2025 році, та у 2026 році 60772,2 тис. грн.

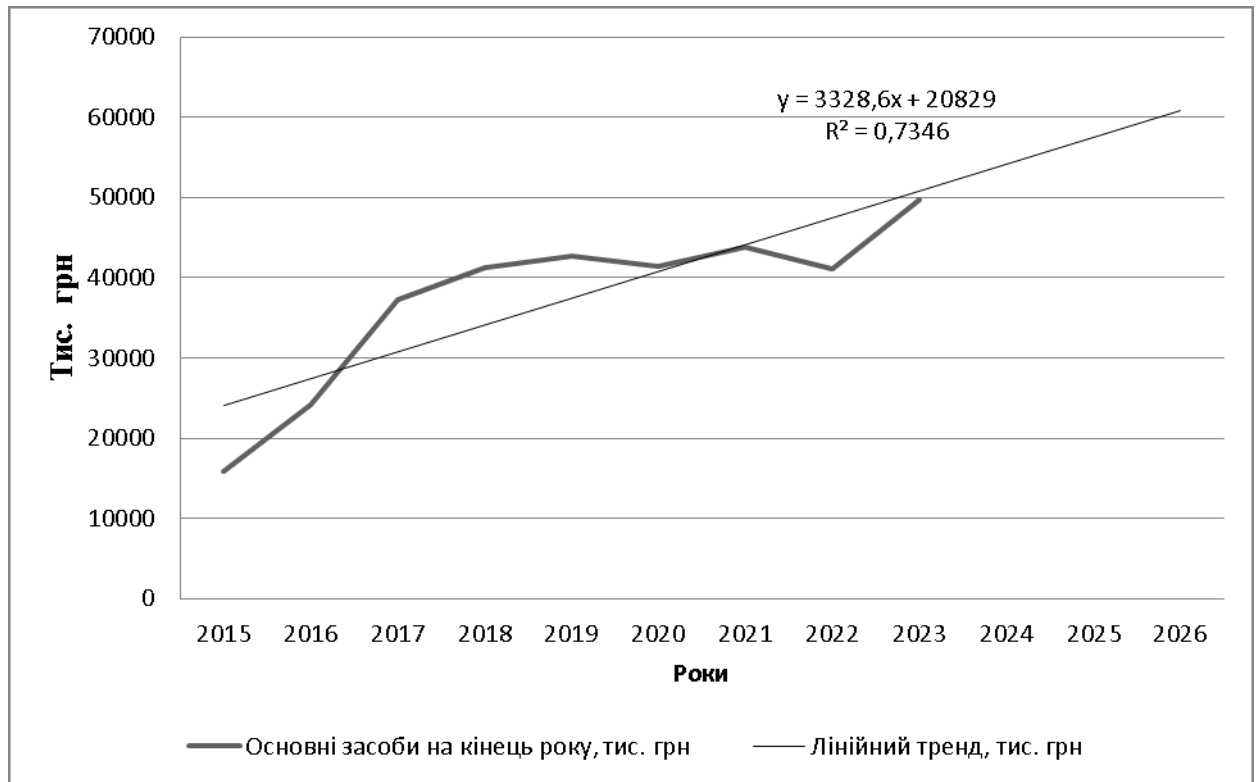

Рисунок 3.7 – Динаміка основних засобів за залишковою вартістю на кінець року в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності

Зростання залишкової вартості є позитивним процесом, який свідчить про підвищення рівня придатності основних засобів та відповідно зростання виробничого потенціалу підприємства за цим фактором.

Відповідно до закономірностей розвитку трьох проаналізованих факторів виробничого потенціалу змінюється й кількісний вираз четвертого фактора – оборотного капіталу підприємства за вартістю на кінець року (рис. 3.8). Лінійний тренд, який відображає закономірність зростання оборотного капіталу представлений такою аналітичною залежністю (3.5):

$$Y = 9009,6x + 31749, \quad (3.5)$$

де Y – прогнозована вартість оборотних засобів на кінець року,

x – порядковий номер року досліджуваного періоду.

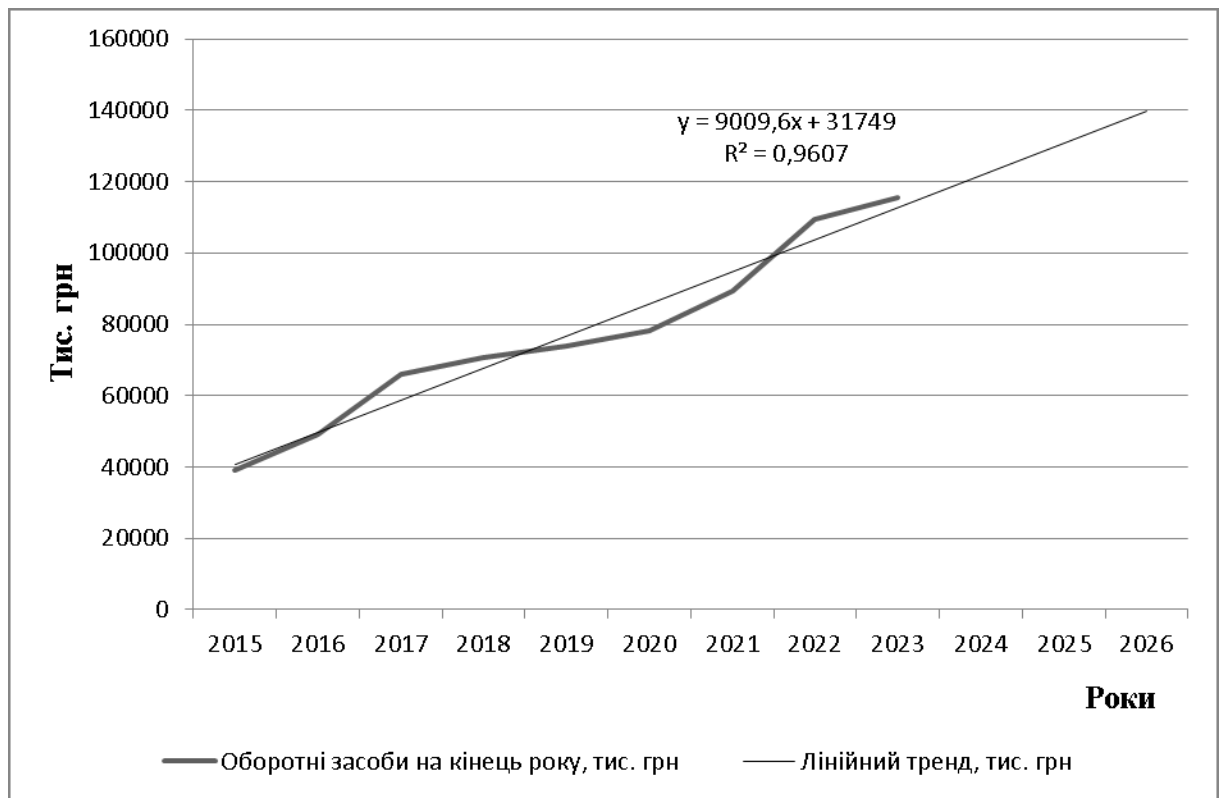

Рисунок 3.8 – Динаміка вартості оборотних засобів на кінець року в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності

Лінійний тренд оборотного капіталу вказує на те, що вартість оборотного капіталу в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське» на кінець року в середньому за досліджуваний період щороку зростала на 9009,6 тис. грн.

В результаті застосування методу прогнозування на основі екстраполяції отримані прогнозні значення показників факторних ознак, варіація яких впливає на варіацію чистого доходу від реалізації продукції. Прогнозовані значення показників факторних ознак зведено в таблиці 3.6.

На основі прогнозних значень факторних ознак та одержаної багатфакторної виробничої функції (3.2) визначено прогноз чистого доходу від реалізації продукції на три наступних роки в межах горизонту прогнозування на 2024 – 2026 рр., значення якого поступово зростає. Середньорічний темп зростання чистого доходу від реалізації становитиме 106,6 %, тобто в середньому щороку показник зростатиме на 6,6 %.

Таблиця 3.6 – Прогнозні значення показників факторних ознак результативної складової виробничого потенціалу ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники ресурсної складової виробничого потенціалу	2024 р.	2025 р.	2026 р.	Середньорічний темп зростання в межах горизонту прогнозування, %
Площа сільськогосподарських угідь, га	3062,5	3117,3	3172,2	101,2
Фонд оплати праці, тис. грн	11525,9	12562,8	13599,7	105,7
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	54115,0	57443,6	60772,2	103,9
Вартість оборотних засобів на кінець року, тис. грн	121845,0	130854,6	139864,2	104,7

Джерело: розраховано автором

Для оцінки підвищення ефективності використання виробничого потенціалу в перспективі необхідно визначити обсяги зростання чистого доходу від реалізації в абсолютному виразі, а також порівняти прогнозовані показники з фактично досягнутими в аналізованому періоді. У таблиці 3.7 наведемо динаміку показників фінансових результатів діяльності підприємства за попередніх 5 років та визначимо середньорічні значення показників.

Таблиця 3.7 – Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники	Роки					2019 – 2023 роки в середньому	Середньорічний темп зростання, %
	2019	2020	2021	2022	2023		
Чистий дохід від реалізації продукції	82307	72187	91580	120962	142177	101842,6	111,6
Собівартість реалізованої продукції	64362	62835	62626	90262	109466	77910,2	111,2
Валовий прибуток	17945	9352	28954	30700	32711	23932,4	112,8

Джерело : розраховано автором

Для обґрунтування підвищення ефективності управління виробничим потенціалом і визначення показника валового прибутку необхідно здійснити прогноз собівартості реалізованої продукції. Для прогнозування даного результату діяльності підприємства застосуємо прийом екстраполяції на основі середньорічного темпу зростання, який за нашими розрахунками склав 111,2%.

Розрахований прогноз показника чистого доходу від реалізації та собівартості реалізованої продукції дозволив здійснити прогноз показника валового прибутку (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Прогноз фінансових результатів діяльності ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники фінансових результатів	2019 -2023 рр. в середньому	2024 р.	2025 р.	2026 р.	2026 р. до середнього за 2019 - 2023 рр.	
					темп зростання, %	абсолютний приріст, тис. грн
Чистий дохід, тис. грн	101842,6	145498,5	160602,4	176358,8	173,2	74516,2
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	77910,2	121733,2	135375,2	150546	193,2	72635,8
Валовий прибуток, тис. грн	23932,4	23765,3	25227,2	25812,9	107,9	1880,5

Джерело : розраховано автором

Показники динаміки, наведені в таблиці 3.8, свідчать, що в межах горизонту прогнозування очікується зростання фасових результатів виробничої діяльності підприємства, що свідчить про очікуваний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів з розвитку виробничого потенціалу.

Незважаючи на це, очевидним є те, що собівартість реалізованої продукції і в середньостроковій перспективі зростатиме більшими темпами, ніж чистий дохід та валовий прибуток, що є порушенням пропорції в зростанні цих показників, необхідної для розширеного відтворення. Таким чином, одним із головних завдань управління виробничим потенціалом підприємства, і зокрема завдань, які покладатимуться на заступника директора з матеріально-

технічного забезпечення, є оптимізувати витрати і забезпечувати їх раціональне та економне використання, з огляду на те, що собівартість – вартісний вираз спожитих засобів виробництва і праці персоналу.

Для узагальнюючої характеристики ефективності запропонованих заходів необхідно на основі визначеного прогнозу економічного ефекту розрахувати прогнозні показники ефективності (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Підвищення ефективності управління виробничим потенціалом в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показники фінансових результатів	2023 р.	Прогноз			2026 р. до 2023 рр.	
		2024 р.	2025 р.	2026 р.	темп зростання, %	абсолютний приріст, тис. грн
Чистий дохід. з розрахунку на : 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	4604,18	4750,97	5151,97	5559,51	120,75	955,33
Капіталовіддача за основним капіталом, грн	2,85	2,69	2,80	2,90	101,66	0,05
Капіталовіддача за оборотним капіталом, грн	1,23	1,19	1,23	1,26	102,42	0,03

Джерело: розраховано автором

Розрахунок показників віддачі ресурсної складової виробничого потенціалу вказує на те, що в перспективі матиме місце станом на 2026 рік перевищення прогнозованих показників над фактичними показниками 2023 року (базового року до періоду прогнозування). Це наочно підтверджує ефективність запропонованих заходів з удосконалення управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

ВИСНОВКИ

Узагальнення науково-теоретичних та прикладних засад управління виробничим потенціалом аграрних підприємств дозволило виявити, що воно уявляє собою складний процес якісних перетворень в системі, що формується як взаємозв'язок земельних, трудових, матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових ресурсів, які не тільки взаємопов'язані, а й взаємообумовлені у своїй єдності і взаємозв'язку та функціонують і використовуються в управлінні підприємством як можливості для досягнення ним його стратегічних цілей відповідно проголошеної місії і встановлених завдань.

Проведене дослідження стану управління виробничим потенціалом аграрного підприємства в умовах обмеженості ресурсів дозволило зробити наступні висновки:

1. Алгоритм оцінки ефективності управління використанням виробничого потенціалу охоплює оцінку ефективності діяльності підприємства в цілому; оцінку ефективності управління використанням сукупного виробничого потенціалу; оцінку ефективності управління використанням обмежених ресурсів підприємства (земельних, трудових ресурсів, основного і оборотного капіталу, фінансових ресурсів).

2. Економічний механізм управління виробничим потенціалом підприємства формується як сукупність моніторингу існуючого стану виробничого потенціалу та управлінських заходів з поліпшення стану виробничого потенціалу.

3. Проведений аналіз виробничого потенціалу товариства з обмеженою відповідальністю СТОВ «Агрофірма Петродолинське» вказує на те, що підприємство має достатній виробничий аграрний потенціал для забезпечення ефективної діяльності у сфері сільського господарства: земельні ресурси і трудовий потенціал, представлений висококваліфікованими кадрами, що мають досвід роботи в сільському господарстві.

4. Понад 50 % авансованого капіталу в підприємстві припадає на оборотні активи, майже 49 % - на необоротні активи. У складі оборотних

активів підприємства переважають запаси, на які припадає 58 % загальної суми оборотних активів: понад 62 млн грн перебуває в кругообігу на стадії запасів і оборотність засобів виробництва внаслідок цього уповільнюється.

5. Аналіз результативної складової виробничого потенціалу (реалізованих можливостей) дозволив виявити тенденцію до різноспрямованої варіації результатів виробництва, що вказує на все ще стійку залежність обсягів виробництва продукції рослинництва від погодно-кліматичних умов і в меншій мірі від інтенсивності виробництва. Це у свою позначається на фінансових результатах діяльності підприємства та ефективності використання його виробничого потенціалу. Виробничий потенціал і в тваринництві характеризується зростанням за результативною складовою – обсягом виробленої продукції.

6. Ефективність використання виробничого потенціалу в рослинництві оцінена за показником урожайності, яка в цілому має позитивну динаміку. На 38,3 % зростає урожайність зернових культур в цілому. Урожайність технічних культур є низькою. В цілому виробничий потенціал в рослинництві характеризується недостатньою ефективністю його використання.

7. В галузі молочного скотарства має місце високий рівень продуктивності, що відповідає потенційним можливостям, які відкривають сучасні технології і такі напрями науково-технічного процесу, як селекція, технологічний напрям, автоматизація виробничих процесів.

8. В підприємстві має місце стійке зростання показників фінансових результатів діяльності. Позитивним є прибуткове виробництво, а відтак виробничий потенціал в цілому на рівні підприємства використовувався ефективно. Прибутковою є вся сукупна діяльність підприємства, про що свідчить позитивний показник чистого прибутку.

9. Виявлено, що для удосконалення управління виробничим потенціалом доцільним є впровадження заходів, спрямованих на використання сильних сторін внутрішнього середовища підприємства і можливостей, які відкриває зовнішнє середовище, а також на нейтралізацію слабких сторін і пом'якшення

ризиків від загроз зовнішнього середовища. Серед запропонованих заходів: удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням з метою більш ефективного управління виробничим потенціалом підприємства, впровадження маркетингових напрямів управління: маркетингу інвестицій, маркетингу інновацій, розробки маркетингової комунікаційної політики з використанням цифрових технологій. Заслужують на впровадження й такі заходи, як використання сучасних діджиталізованих систем управління виробничим потенціалом.

10. У контексті удосконалення управління виробничим потенціалом та його відтворення доцільно створити відділ матеріально-технічного забезпечення і ввести посаду заступника директора з матеріально-технічного забезпечення, головним завданням якого має бути забезпечення відтворення виробничого потенціалу і підтримання його на належному рівні для забезпечення ритмічної і безперебійної роботи підприємства в умовах викликів і загроз зовнішнього середовища і воєнного стану для аграрного бізнесу.

11. Для підвищення ефективності управління виробничим потенціалом, його розвитку та відтворення досліджуване підприємство має провести ряд заходів щодо вдосконалення окремих елементів виробничого потенціалу, на основі впровадження інвестиційних проєктів з його розвитку. При цьому важлива роль має бути відведена заходам, спрямованим на економію ресурсів в умовах їх обмеженості, зокрема рекомендовано до впровадження використання моделі штучного інтелекту (ШІ) в рослинництві для прогнозування фаз розвитку сільськогосподарських культур з метою оптимізації бізнес-процесів, технологічних операцій і раціонального використання ресурсів.

12. Для економічного обґрунтування заходів з підвищення ефективності управління виробничим потенціалом розроблено і рекомендовано виробничі функції для прогнозування розміру окремих елементів виробничого потенціалу за ресурсною складовою: земельних ресурсів, трудового потенціалу, виробничого капіталу та результативної складової – чистого доходу від реалізації і валового прибутку. Розроблені економетричні моделі дозволили

обґрунтувати зростання на 20,5 % чистого доходу з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, підвищення рівня капіталовіддачі за основним і оборотним капіталом,

Прогноз показників віддачі ресурсної складової виробничого потенціалу на 2026 рік вказує на наявні потенційні резерви, в перспективі матиме місце перевищення прогнозованих показників над фактичними показниками 2023 року (базового року до періоду прогнозування), що підтверджує ефективність запропонованих заходів з удосконалення управління виробничим потенціалом ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 року та прогноз на 2023 рік. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik>.
2. Андрійчук В.Г. Економіка агропромислових підприємств: підручник – 2-ге вид., доп. і перероблене. К.: КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Афанасьєв М.В. Економіка підприємства: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. За редакцією проф. М.В. Афанасьєва. Х.:ВД «ШЖЕК», 2015. 436 с.
4. Березовська Л.О. Оцінка ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Національний аграрний університет. Науковий вісник. Вип.. 120. ч.2. Київ, 2015. с.140-145
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. К.: Атіка, 2007. 528 с.
6. Бурбело О.А. Оцінка ефективності використання оборотних активів. Економіка АПК. 2008. № 11. с.50-53
7. Вишневська О.М. Методологія оцінки ресурсного потенціалу підприємств сільських територій. Миколаївський державний аграрний університет. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 4 (57). Миколаїв, 2016. с.49-55
8. Галепа Т.В. Особливості формування джерел відтворення основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. Економіка АПК. 2006. № 9 с.77- 81
9. Герасимчук З.В. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми його нарощування. Луцьк: ЛДТУ, 2003. 242 с.
10. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге видання. К.: Центр учбової літератури, 2016. 488с.

11. Гилка М.Д. Ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2015. №1. с. 109-111
12. Гладій М.В. Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України: монографія. Львів: ІРД НАН України, 1998. 294 с.
13. Горковенко І.В. Визначення ефективності використання трудового потенціалу. Білоцерківський державний аграрний університет. Вісник: збірник наукових праць. Вип. 63. Біла церква, 2015. с. 169-172
14. Горяча О.Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення формування та управління виробничим потенціалом підприємств. Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. Вип. № 1(15). Дніпропетровськ, 2006. С. 60-64.
15. Гунченко О.В. Ресурсний потенціал та умови його формування в сільськогосподарських підприємствах. Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2017. №5. с.75-79
16. Гуторов О.І. Формування, оцінка та ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Житомирський національний агроекологічний університет. Вісник: науково-теоретичний збірник. Т. 2. Вип. 2 (27). Житомир, 2016. с. 401-410
17. Дибикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 208с.
18. Економіка підприємства: опорний конспект лекцій. Н.М. Гуляєва, І.О. Чаюн, Г.М. Богославець, Л.Л. Стасюк, І.Ю. Бондар, С.І. Губар. К.: КНТЕУ, 2015. 120 с.
19. Економіка підприємства: підручник за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. вид 4-те, перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2015. – 816 с.
20. Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. Економіка сільського господарства: навч. посібник. За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. К.: Каравела, 2016. 280с.

21. Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. Економіка сільського господарства: навч. посібник. За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. К.: Каравела, 2015. 264 с.
22. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2015. 728с.
23. Кареба М.І. Щодо оцінки відтворення та економічної ефективності використання основних складових потенціалу сільськогосподарських підприємств. Кримський агротехнологічний університет. Наукові праці. Вип. 120. Сімферополь, 2015. с. 215-218
24. Клебан О.Л. Підвищення економічної ефективності використання основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств. Аграрний форум.: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 15-18 жовтня 2008р. Суми: Університетська книга, 2008. с.114-115
25. Клокар О.О. Державна підтримка забезпечення ефективного відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки і товариств з обмеженою відповідальністю. Державне регулювання економіки. 2017. № 7. с. 296-302
26. Коваль О.М. Системний підхід до вивчення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія "Економічні науки" 2017 рік. Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/9700/>
27. Кожушко М.М. Ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства. Агросвіт. К., 2008. №20. с.24-26
28. Колос З.В. Формування системи ефективного управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств. Том 1 № 39 (2019): Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки) No1(39), 2019. С. 253-258
29. Котик П.С. Оборотні активи і їх значення для розвитку аграрних формувань в ринкових умовах господарювання. Уманський державний

аграрний університет. Збірник наукових праць. Вип. 70., ч. 2. Умань, 2015. с.81-94

30. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 352с.

31. Круш П.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Ельга Н, КНТ, 2007. 780с.

32. Кузів В. Інформаційні ресурси в системі управління підприємством. Економічний аналіз. 2008. № 3 (19). с. 287-289

33. Кучеренко Т.Є. Ефективність використання основних засобів. Уманський державний аграрний університет. Збірник наукових праць. Вип. 62. Умань, 2016. с. 214-219

34. Ланзагова В.В. Проблемні питання оцінки складових ресурсного потенціалу: основного і оборотного капіталу. Луганський національний аграрний університет. Науковий вісник. № 5. Луганськ: Елтон-2, 2015. с.319-326

35. Липкань О.В. Методичні підходи до оцінки ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Білоцерківський національний аграрний університет. Збірник наукових праць. Вип. 4 (81). Біла Церква, 2016. с. 96-99

36. Лисюк Н.В. Шляхи та засоби підвищення ефективності використання людського капіталу аграрної сфери. Білоцерківський національний аграрний університет. Збірник наукових праць. Вип. 63. Біла Церква, 2015. С. 169-172

37. Лозовський О. М. Взаємозв'язок факторів і показників відтворення ресурсів аграрного сектора. Економіка: реалії часу. 2016. №1. С. 107-113.

38. Луцька Н.І. Визначення ефективності використання оборотного капіталу на сільськогосподарських підприємствах. Агросвіт. 2016. №52. С.28-30

39. Логістика: навчальний посібник. Запша Г.М., Сахацький М.П., Мельничук О.І. та ін.; за ред.. Г.М. Запші, М.П. Сахацького, О.І. Мельничук; Одес. Держ. агр. ун-т. Одеса: Астропринт, 2020. 316 с.

40. Матвеев П. Методологічні підходи до відтворення ресурсного потенціалу аграрного підприємства . Bulletin of Sumy National Agrarian University, 2019. (3(81), 91-96. URL: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.3.16>
41. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: підручник. К.: Вища шк., 1994. 415с.
42. Мельник Л.Г. Економіка підприємства: конспект лекцій: навч. посіб. Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. 412 с.
43. Міценко Н.Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання. Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.9. Львів : РВВ НЛТУ України. 2016. с.34-40
44. Моголова М.М. Економічні проблеми формування та відтворення основних засобів і сільського господарства. Економіка АПК. К., 2012. №1. С. 58-66
45. Наумко Ю.С. Ефективність використання трудових ресурсів. Агросвіт. 2017. №11. С.21-24
46. Петрович Й.М. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. Й.М. Петровича. Львів: "Новий Світ-2000", 2004. 680 с.
47. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектора. Економіка АПК. 2008. № 5. С. 65-66.
48. Піняга Н. О. Вивчення потреби ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств системним підходом. Агросвіт. 2013. № 9. С. 62-64.
49. Піняга Н. Сутність ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. Львівський національний аграрний університет. Матеріали Інтернет-конференції 7-8 квітня 2017р. URL: <http://hghltd.yandex.net/yandbtm?text>
50. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2016. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

51. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2001. 528 с.
52. Потриваєва Н.В. Моніторинг ресурсного забезпечення вітчизняного виробництва. Миколаївський державний аграрний університет. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 4 (57) Миколаїв, 2016. с.39-49
53. Примак Т.О. Економіка підприємства: навч. посіб. 5-те вид., стер. К.: Вікар, 2008. 219 с.
54. Протопопова В.О. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: ЦУЛ, 2007. 220с.
55. Прохорова В.В. Ресурсний потенціал економічного зростання Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. Вип. 28, ч.2. Ужгородський національний університет, 2015. с.120-125
56. Рєпіна І.М. Ресурсний потенціал: методологія оцінки та управління. Вісник Української академії державного управління при Президентіві України, 2008. № 2. С. 262-271.
57. Скриньковський Р.М. Діагностика фінансового, виробничого, трудового, соціально-економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів і аналіз потенційних ризиків підприємства в умовах невизначеності. Проблеми економіки. 2015. №2. С. 186-193. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-186_193.pdf.
58. Степаненко С.В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. Ефективна економіка.2022.№2 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/98.pdf
59. Танклевська Н.С.. Зайцева О.І. Управління інвестиційною привабливістю в умовах четвертої промислової революції Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) No 1(39), 201 С. 44

60. Татарінко Ю. Оптимізація структури агровиробництва з південним присмаком. Агроперспектива. 2016. №11. С. 62-65
61. Топіха І.Н. Економіка аграрних підприємств: курс лекцій. Миколаїв: Видавничий відділ МДАУ, 2005. 317с.
62. Трегобчук В. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти). К.: Інститут економіки НАН України., 2013. 259 с.
63. Тюленєва Ю. В., Сичков О. Л. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Випуск 5. С. 126 - 129
64. Урба С.І. Пріоритетні напрями розвитку потенціалу аграрного сектора в системі забезпечення економічної безпеки України . Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки, 2019, т 21, № 92.С. 141 -146 DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9224>
65. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 316 с.
66. Філатова С.О. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: курс лекцій. Дніпропетровський університет економіки та права. Дніпропетровськ, ДУЕП, 2006. 150 с.
67. Франчук В.М. Методологічні аспекти оцінки людського капіталу аграрних підприємств. Агросвіт. 2017. № 3. С.41-48
68. Хомяков В.І. Управління потенціалом підприємства: навч. посібник. К.: Кондор, 2007. 400 с.
69. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Каравела, 2004. 568с.
70. Шебанін В.С., Червен І.І., Шебаніна О.В., Карєба М.І. Аналіз наявності, зайнятості та ефективності використання трудового потенціалу. Зміцнення та ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. за ред. чл.-кор. НААН

України, проф. В.С. Шебаніна та д.е.н., проф. І.І. Червена. Миколаїв: МДАУ, 2016. С. 58-66

71. Шевченко А.А., Петренко О. П., Бірагова О.В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. Modern Economics. 2023. № 41(2023). С. 156-162. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V41\(2023\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-22).

72. Шегда А.В. Економіка підприємства: підручник. К.: Знання, 2006. 614 с.

73. Kernel використовує штучний інтелект для прогнозування фаз розвитку кукурудзи та соняшнику, Пропозиція <https://propozitsiya.com/ua/kernel-vykorystovuye-shtuchnyy-intelekt-dlya-prognozuvannya-faz-rozvytku-kukurudzy-ta-sonyashnyku>

74. Lambert D. La defense de leconomie: la conjugaison des efforts de l'Etat, de l'entreprise et d'individu // Strategique, 2015. – № 4. – p.78-85.].

75. Youcontrol. Аналітична платформа URL: <https://youcontrol.com.ua/contractor/?year=2019&id=15504048&tb=financial-statements>

ДОДАТКИ

Таблиця В1 - Розрахунок показників ефективності інвестиційного проєкту з впровадження моделі ІІІ для обстеження посівів сільськогосподарських культур в ТОВ СТОВ «Агрофірма Петродолинське»

Показник	Формула для розрахунку	Період, роки (t)	Розрахунок показників проєкту	
			метод розрахунку	результат
Коефіцієнт дисконтування (дисконтний множник)	$\frac{1}{(1+r)^t}$	1	$1/(1+0,12)$	0,893
		2	$1/(1+0,12)^2$	0,797
		3	$1/(1+0,12)^3$	0,712
Сума грошового потоку, тис. грн.	CF = приріст прибутку від реалізації продукції	1	x	2078580
		2	x	-
		3	x	-
		$\Sigma=$	x	2078580
Інвестиції у проєкт, тис. грн.		1	x	545000
		2	x	36000
		3	x	36000
		$\Sigma=$	x	617000
Теперішня вартість майбутніх грошових потоків, тис. грн.	$(PV)t = (CF)t \frac{1}{(1+r)^t}$	1	$2078580 \times 0,893$	1856171
		2		
		3		
		$\Sigma=$	x	
Сума чистого приведенного потоку, тис. грн.	$NPV = \Sigma(PV)t - Co$	x	$1856171 - 617000$	1239171
Індекс рентабельності інвестицій, %	$PI = NPV / Co$	x	$1239171 / 617000 \times 100$	200,8
Внутрішня норма дохідності інвестицій, (Internal rate of return) %	$IRR = \sqrt[n]{\frac{\Sigma(PV)t}{Co}} - 1$	x	$\sqrt[3]{\frac{15372,8}{15000}} - 1$	26,1
Період окупності інвестицій, років	$PP = Co / [\Sigma(PV)t/n]$	x	$15000 / (15372,8 : 3)$	$0,497 \approx 0,5$

Таблиця Г1 - Логарифмування вихідних даних для лінеаризації параметрів і здійснення регресійного аналізу

Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Площа сільськогосподарських угідь, га	Фонд оплати праці, тис. грн	Основних засобів на кінець року, тис. грн	Оборотних засобів на кінець року, тис. грн
Ln	Ln	Ln	Ln	Ln
10,49706	8,049427	7,655864	9,674137	10,57551
10,69555	7,772332	7,741534	10,09109	10,80229
11,25336	7,818832	8,39841	10,5256	11,09592
11,26743	7,862882	8,583355	10,62631	11,16486
11,31821	7,848153	8,822764	10,66188	11,21273
11,18702	7,875879	9,061376	10,6307	11,2649
11,42497	8,049108	9,073489	10,687	11,39967
11,70323	8,035441	9,13497	10,6233	11,60362
11,86483	8,035441	9,156834	10,81589	11,6569

Таблиця Г2 – Виведення підсумків регресійного аналізу

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,990258
R-квадрат	0,980611
Нормований R-квадрат	0,961222
Стандартна похибка	0,085188
Спостереження	9

<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	4	1,468117	0,367029	50,57602	0,001113
Залишок	4	0,029028	0,007257		
Підсумки	8	1,497145			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P значення</i>	<i>Нижні 95%</i>
Y-перетин	-10,2461	4,896385	-2,09258	0,104526	-23,8406
X 1	0,651112	0,522308	1,246604	0,280559	-0,79905
X 2	-0,38874	0,211214	-1,84049	0,139519	-0,97516
X 3	0,664106	0,384902	1,72539	0,159541	-0,40455
X 4	1,13617	0,332387	3,418214	0,026824	0,213316